

XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2013. április 16-18.
Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

A japán hadviselés kialakulása és fejlődése a Meidzsi-restaurációig

Jelige: *Szamuraj*

Dolgozat lezárásának időpontja: 2012. december

Tartalomjegyzék:

Bevezetés.....	3
I. Fejezet - Japán történelmének alakulása a <i>bakufu</i> megjelenéséig.....	5
II. Fejezet - A birodalom egyesülése, és az ahhoz vezető út.....	9
III. Fejezet - Az elszigetelődés időszaka: az Edo-kor.....	15
IV. Fejezet - A harcosok rendje, főbb típusai.....	19
A lovas szamuráj	25
A csatározók.....	30
A lándzsások	32
A tűzfegyverek	34
Tüzérségi eszközök	39
V. Fejezet - A szamuráj életstílus kultúrás és ideológiai háttere.....	46
A busido	46
A harcosok nevelése.....	47
Különböző ideológiák hatásai a szamurájok életére	48
Befejezés	52
Felhasznált irodalom.....	56
Nyomtatott források:	56
Internetes források:.....	58

Bevezetés

Munkánkat, ha egy szó köré kellene csoportosítani, az a szó a szamuráj lenne. Természetesen sokkal átfogóbban vizsgáljuk a japán hadtörténelmet, ezen belül mégis mindennek a középpontjában ez a jellegzetes, mindenki által ismert harcos típus áll. Erről a témáról azért írtunk, mert mint mindenki más, kiskorunkban mi is oda voltunk a hős szamuráj harcosokért és sokakkal ellentétben ez a rajongás érdeklődéssé alakulva megmaradt az életünkben. Rendkívül érdekfeszítőnek találtunk mindig is mindent, ami a japán hadviselés kultúrájához kapcsolódott, így mikor felvetődött bennünk a tudományos munka megírásának ötlete, szinte rögtön erre a témára gondoltunk. Továbbá, mint ludovikás honvéd tisztjelöltek, fontosnak tarjuk egy katonai hierarchiára épülő rendszer vizsgálata, ismertetését. Mivel viszonylag kevés magyar nyelven íródott primer forrás jelent meg Magyarországon Japán történelméről, zömében szekunder forrásokat alkalmaztunk, angol és magyar nyelvű szakirodalmat, de olykor primer forrásokat is fel tudtunk használni. Ezek főleg levelek, korabeli beszámolók, krónikák, kódexek és gyakran paraván képek voltak. Természetesen számos japán forrás létezik, de mivel egyikünk sem ismeri a japán nyelvet, ezért ezeket nem tudtuk alkalmazni.

Dolgozatunk célja, hogy bemutassa a japán hadviselés kialakulását és fejlődését a Meidzsi-restaurációig. Munkánkban kiemelt fontosságot kap a *busi*-réteg, a szamuráj harcosok bemutatása.

Egy történelmi áttekintéssel (I., II. és III. fejezetek) kezdünk majd, melynek lényege, hogy átfogó képet adjon az olvasó számára, ezzel megkönnyítve az utána következő, mélyebb lélegzétvételi fejezetek megértését.

Ezen fejezetek közül az elsőben (IV. fejezet) először általánosságban mutatjuk be a szamurájokat kialakulásuk, rétegük tagolódása és az ezen belüli hűbéri viszonyok, ideológiai és kulturális hátterük, felszerelésük, erősítéseik és a csatatéren irányító parancsnokaik szempontjaiból. Majd mindezek után megvizsgáljuk a *busi*-réteg fontosabb fegyvernemeit. Habár dolgozatunknak „A japán hadviselés kialakulása és fejlődése a Meidzsi-restaurációig” címet adtuk, ebben a fejezetben egy nagyobb terjedelmű történelmi korszakkal nem foglalkoztunk. Ez a birodalom egységesítése után bekövetkező két évszázados békeidőszak volt, amely a japán hadviselés fejlődésének szempontjából irreleváns, mivel hadjáratok és belső viszályok hiányában, valamint a fegyvergyártás

monopolizálásával és a külső hatások kizárásával említésre méltó fejlesztésre, felszerelés- és haderőreformra nem került sor.

Az V. fejezet a szamurájok ideológiai és kulturális hátteréről szól majd. Ebben a fejezetben nevelési szokásaikról, az őket érintő filozófiai és vallási irányzatokról (konfucianizmus, zen, shintó) és ezek a *busidóra* együttesen vagy egyenként gyakorolt hatásáról fogunk írni.

Dolgozatunk lezárásaként az utolsó egységben (befejezés) a szamuráj-rend hanyatlását elemezzük majd. A szamurájok korának egyértelműen a Meidzsi-restauráció vetett véget, ezért be fogjuk mutatni, hogy a nyugati nagyhatalmak által gyakorolt külső nyomásnak és a belső feszültségnek az együttes hatása hogyan vezetett a már említett történelmi eseményig.

Végezetül pedig a szamuráj kultúra ma is érezhető hatásaival foglalkozunk majd röviden.

I. Fejezet

Japán történelmének alakulása

a bakufu megjelenéséig

A mai Japán területén kialakult szamuráj kultúra és hadviselés megértéséhez elengedhetetlen a kulturális, történelmi és néprajzi háttér ismerete, mivel a japán történelemben szinte egyedülállóan a politikai életben és a társadalomban egyaránt a szamuráj harcos réteg töltötte be a vezető szerepet. Ahhoz, hogy ezt a jelenséget megértsük, egy rövid, a téma szempontjából lényeges felvezetőre van szükség, mely segítségével rálátásunk nyílik a szamuráj rend kialakulását előidéző történelmi eseményekre.

A Kr.e. X. évezredtől Kr.e. III. és II. századig, a csiszolt kőkorszak ideje alatt, a délkelet-ázsiai, mikronéziai és polinéziai térségből, a Koreai-félszigeten keresztül az ázsiai népvándorlások hatására több hullámban érkező kisebb csoportok az ottani őslakosokkal egybeolvadva létrehozták a japán szigetvilág lakosságát. A szigetvilág központi és déli területein időszámításunk szerinti negyedik századra, közel egy évezred alatt egy erős japán nemzet alakult ki, amely a sámán, vadász, kézműves, földműves és harcos klánok köré épült fel. Az északi részeket és Hokkaidó szigetét az ezók népesítették be. Ahogy a lakosság száma nőtt, a második harmadik században a klánok szövetségekre léptek, a hatalmi harcok végetvetésének érdekében. A szövetségben belül nagymértékben megtartották függetlenségüket, de egy központi törvényrendszernek voltak alávetve. Ezeknek betartását a legerősebb klán, a jamatók ellenőrizték, megalapítva ezzel a Jamato-udvart, mely negyedik századra kiterjesztette hatalmát az északi vidékekre, Hokkaidó és Kjúsu déli részeinek kivételével az egész szigetvilágra. Ezt a klánok szövetségén alapuló birodalmat Jamatonak nevezték.¹

Ez a berendezkedés sokáig nem volt fenntartható, mert a számos sikertelen hadjárat, az ezekkel járó terhek, ráadásul a várt hadisarc elmaradása általános elégedetlenséghez vezetett a birodalmon belül, továbbá a klánok figyelmen kívül hagyták a köz-

¹ Cleary, Thomas: The Japanese Art of War. Shambhala Publications, Boston, 1992., 3. o.
Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 22-38. o.
Bryant, Anthony: Early Samurai AD 200-1500 - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 1991., 3-13. o.
Kr.e. 5. századi, a Keleti Han dinasztiairól szóló „Hou Han su” kínai kódex.

ponti törvényrendszert és minden tartományban önkényuralmi rendszert alakítottak ki. Az erősebb klánok idővel fenyegetni kezdték a náluk kisebb klánok függetlenségét, melyek ezt megelégtelve 645-ben felkelést robbantottak ki. A felkelés során menesztették a Jamato-udvart és egy, a kínaihoz hasonló államformát hoztak létre. A szövetség létrehozta papi klánját, az uralkodói házat, és a törzsi nemesség hierarchiáját, az ekkor még független nemzetségek vezetőiből. Ezt az időszakot nevezzük a Taika - magyarul a „Nagy átalakulás” - korszakának. A felkelők a császári címet egy, a magát Amateraszu - Japán égi védelmezője - napistennőtől származtató ősi papi és hercegi nemzetségnek adták. A tisztséget betöltőket *tennóknak* - égi császár - nevezték, és istenekként tisztelték őket. Ők maguknak a „Nap fiai” megnevezést adták. Az új állam alapítóokmánya a Taika-rendelet volt. Az intézkedés egyértelműen kimondta, hogy nincs földmagántulajdon, minden terület a *tennót* illeti meg. A területeket felmérték, és elosztották a nemesség tagjai között. A földterületen élők, földjeik nagyságával arányos mértékben adóztak, és minden férfinak katonai szolgálatot kellett adnia. Az állami szolgálatba csak a nemesség tagjai vehetnek részt, és végezetül a birodalom látható központjául egy új császári fővárost építettek, Heiankjót, a mai Kiotót.²

Az új államszervezet célja egységes, szervezett birodalom létrehozása volt. Ennek természetföldrajzi akadálya az volt, hogy a japán szigetcsoport hegyekkel erősen átszegdelt szigetcsoport, ami a még mindig jelenlévő őshonos harcos népcsoportokat (ezők, kumaszkok, hajaszok) segítette az ellenállásban. Ez a terep kiváló lehetőséget adott nekik a gerilla típusú háború folytatására az újonnan kialakult császárság ellen. Ez az állapot általános elégedetlenséget szült a peremvidékeken, és a földművelők lázadásaihoz vezetett. A partvidék mentét le-lecsapó kalózok és ez erdei rablóbandák akciói csak rontottak a helyzeten. A tartományok vezető nemesei, *sóen*-birtokosok úgy léptek fel a kialakult állapotok ellen, hogy a katonai szolgálatra alkalmas, tartományukban élő férfiakat irányításuk alatt katonai vagy rendvédelmi egységekbe szervezték, létrehozva ezzel a *busi-danokat*.³ A központi területeken a tartomány urak gyakran igyekeztek területeiket növelni, és az ellenük fellépő kisebb nemesi családok és földhivatal ugyan-

² Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993., 4-6. o.

Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 51-55. o.

Encyclopedia Britannica. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/587414/tenno> (letöltés ideje: 2012-10-06)

³ A *busi-dan* jelentése: harcos ranggal rendelkezők csoportja.

ilyen fegyveres erőket szervezett ellenük. Ezeknek a szervezeteknek tagjait *busiknak* nevezték, és őket tekinthetjük a történelem első szamurájainak.⁴

A *busi-danok* szervezeti felépítése a japán nagy családok mintájára történt, azaz a kivétellel, hogy nem egy zárt szerveződés volt, tehát más családokból is fogadhattak hűséget harcosok. A család által felfogadott *busikkal*, a *keninekkel* a parancsnok egy fedél alatt élt, a többi, a családhoz tartozó szamuráj viszont a tartományon elszórva saját birtokán maradt. A vezéreknek, csak úgy, mint a családokban, korlátlan tekintélye volt, és harcosaik feltétlen hűségét és engedelmességét élvezték. Az országon belüli összes katonai szolgálatot ezeknek a szamuráj klánoknak harcosai adták. A harcos családok parancsnokai mindig magas rangú, tekintélyes nemesek voltak, ugyanis miután a helyi lakosok teljességgel le lettek igázva a japán klánok által, a harcos elit csoport, hogy társadalmi fontosságát megtartsa, vezetőik hivatalnoki, és tartományi kormányzói pozíciókat vállaltak.

A központi kormány nem volt képes fennhatóságát kiterjeszteni, különösen a távoli területekre, így a harcosok klánjai – mivel a katonai erők szervezése nem a birodalom monopóliuma volt – jelentősen függetlenek tudtak maradni a birodalomtól, ezekre a szamuráj szerveződésekre támaszkodva. Így klánok vezetői figyelmen kívül hagyhatták a Taika-rendeleteket, és a X. századra számos klán erősödött meg. A két legnagyobb ilyen klán a Tairák és a Minamotók voltak.⁵

A X. századra az egyre gyengülő központi hatalom, és belső hatalmi megosztások következményeképp, a klánok egyre több hatalmat ragadtak el az udvari arisztokrácia kezéből. 935-ben Taira Maszakada lázadást robbant ki, és magát kiáltja ki császárrá. A felkelést a kormány más családokra, kiváltképp a Minamotókra, támaszkodva leverte. A következő két évszázadban a taira lázadások sorozatai következtek, melyeket a kormány ugyanazzal a módszerrel elfojtott. A családok közti ellenséges viszonyt a kormány kihasználta, a lázadó harcosok ellen minden esetben a kormány-barát Minamoto

⁴ Bryant, Anthony: The Samurai - Elit Series. Osprey Publishing Ltd., London, 1989., 6-8. o.

Hara, Ashley: Samurai: a Japanese History. <http://learn-japanese-software-review.toptenreviews.com/samurai-a-japanese-history.html> (letöltés ideje: 2012-10-27)

A szamuráj szó jelentése: közelében szolgáló. Ez a kifejezés azért alakult ki, mivel kezdetben a hűbérurak saját maguk és családjuk közvetlen védelmére a szamurájokat fogadták fel.

⁵ Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993., 6-9. o.

Bryant, Anthony: Early Samurai AD 200-1500 - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 1991., 13-17. o.

Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 92-93. o.

Cleary, Thomas: The Japanese Art of War. Shambhala Publications, Boston, 1992., 4. o.

klán segítségét hívta. Ez természetesen azt is jelentette, hogy a segítséget nyújtó családok számára kedvező intézkedéseket fogantatosított, amelyek ahhoz vezettek, hogy a XII. századra a nagyobb családok megerősödtek, a császári udvar pedig háttérbe szorult. A folyamatos vereségek ellenére 1159-ben Taira no Kijomori vezért döntő csatát nyert és kényszerítette a császárt, hogy kinevezze a kormány élére, ezzel ő vált Japánban az első szamurájjá, aki az ország feletti irányítást megszerezte. Székhelyét Rokuharában hozta létre, ezért uralkodása időszakát Rokuhara-korszaknak nevezték. Hatalmának megszilárdítása érdekében lányát a császárhoz adta, így 1180-tól a *tennók* már a Taira családból kerültek ki. A Minamoto klán nem törődött bele az új állapotokba, és 1180-ban háborút indított az új kormány megdöntésére, amelyet 1185-ben Minamoto no Joritomónak sikerült megnyernie. A *tennót*, mint az ország isteni jelképét meghagyta pozíciójában, de csupán vallási vezetőként. A tényleges hatalmat viszont továbbra is a harcos nemesség, a szamurájok gyakorolták, és Joritomo létrehozta új birodalmi székhelyét Kamakurában.⁶

⁶ Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993., 9-12. o.

Turnbull, Stephen: Samurai Commanders (1) 940.1576 - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2005., 4-21. o.

Bryant, Anthony: Early Samurai AD 200-1500 - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 1991., 18-24. o.

Turnbull, Stephen: War in Japan 1467-1615. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002., 12. o.

Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 118. o.

Bryant, Anthony: The Samurai - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., London, 1989., 9-13. o.

Cleary, Thomas: The Japanese Art of War. Shambhala Publications, Boston, 1992., 5. o.

II. Fejezet

A birodalom egyesülése, és az ahhoz vezető út

Joritomo új székhelyén, Kamakurában létrehozta katonai kormányzatát, a *bakufut*, amely élén a *sógun* állt, a minisztereket és a fő embereket szamuráj nemesek adták és tartományi felelős posztjaira hűséges veteránjait állította. 1192-ben a császárral kinevezette magát *szei tai sógunná*, melynek jelentése barbárhódító nagy generális. A már korábban is létező cím nagy jelentőséget nyert, viselője a legtekintélyesebb szamuráj és legfőbb miniszter volt. Döntéseivel a *tennó* vagy egyetértett, vagy lemondott, és visszavonult, hogy életének hátralévő részt szerzetesként élje.⁷

Az új kormányzat mellett új tisztségeket is hozott létre. Minden tartományban egy-egy *sugót*, és *dzsitót* nevezett ki. A *sugó* a tartomány katonai védnöke és a politikai események felelőse volt, feladata a rendfenntartás volt. A *dzsitó* a katonai közigazgatás felelőse volt, az adók és járadékok kivetése, beszédese, és ezen tevékenységek ellenőrzése volt a feladata. A tisztviselők kötelesek voltak rendszeresen jelenteni a *sógunnak*. Ez a kialakult politikai rendszer szolgáltatta az alapot az elkövetkezendő hét évszázad politikai rendszereinek.⁸

A közel két és fél évszázadig tartó polgárháborút egy viszonylag csendesebb békeidőszak váltotta fel, amely során csupán kisebb összetűzésekre került sor a fejedelmek között. 1271-ben Kubalaj kán, mongol fővezér követeket küldött Japánba adózást követelve, amely elmaradása esetén Japán elleni hadjáratral fenyegetett. A japánok nem voltak hajlandók adózni a mongol birodalomnak, így a nyugati és déli területeken a *sugók* katonai készenlést rendeltek el a partok mentén. A mongolok a már megszállt Koreával sietve nagymennyiségű dzsunkát építettek és 1274-ben 900 hajóval, fedélze-

⁷ Keegan, John: A hadviselés története. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2002., 52. o.
Mass, Jeffrey P.. Chapter 1: The Kamakura bakufu,
http://histories.cambridge.org/extract?id=chol9780521223546_CHOL9780521223546A003 (letöltés ideje: 2012-10-08)

⁸ Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993., 12-13. o.
Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 124-126. o.

tükön 15000 kínai és mongol és ugyanennyi koreai katonával Csuzima és Iki szigetét feldúlták, majd Kjúsú északi részénél a Hakata-öbölben szálltak partra, és megkezdődött a mongol előrenyomulás. A hadjáratnak tengeri vihar vetett véget, melynek során az erős hullámok a part mentén tartózkodó, sietve épített dzsunkák közel egyharmadát összetörték. A mongolok félve attól, hogy egy esetleges következő vihar elvágja őket a hazatérés lehetőségétől, hajóra szálltak, és visszatértek a Koreai-félszigetre. A koreai krónikák szerint a mongol által irányított csapatok 1350 embert veszítettek. Ez a hadjárat Bunei-háború néven került be a történelembe. Egy udvari tisztviselő, Kadenókodzsi Kanenaka (1244-1308) naplójának feljegyzése: „(Bunei XI. éve,) november 6-án valaki közölte velem, hogy a banditák több tízezer hajót vonultattak fel a tengeren, azonban hirtelen szélvihar támadt, s ők visszamentek, haza. Néhány hajó még tengeren volt, így Ótomo Jórijaszu emberei ötven banditák elfogtak, s megkötözve tartottak... A szélvihar bizonyára isteni oltalom lehetett. Ó, milyen áldásos dolog ez, nem keveset köszönhetünk neki!”⁹

A következő években a japánok egy újabb mongol támadástól tartva, az érintett területeken fegyverraktárakat hoztak létre, a folyókat dzsunkák által hajózhatatlanná tették, és a Hakata-öbölben egy közel 4 méter magas és 3 méter széles kőfal építésébe kezdtek, sőt még azt is tervezték, hogy megelőző csapást mérnek a mongolok által irányított csapatokra, de erre, mint később láthatjuk, már nem volt idejük felkészülni. Mindezek után 1279-ben a mongol birodalom újabb követeléseket támasztott a japánokkal szemben, akik ezeket ismét elutasították, és folytatták az felkészülést a most már biztosan bekövetkező második támadásra. 1281-ben be is következett a mongolok második hadjárata, amelyet Kóan-háborúként ismerünk, és amelynek során mintegy 100000 főből álló mongol és kínai haderő kiegészülve a 40000 fős koreai sereggel, 4000 dzsunkával újra partra szálltak a Hakata-öbölben. Habár a japánok a területen jelentős erősítéseket hoztak létre, a mongol támadás ezeket könnyű szerrel megsemmisítette.

⁹ Turnbull, Stephen: Genghis Khan & the Mongol Conquest. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2003., 64-66. o.

Keegan, John: A hadviselés története. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2002., 52. o.

Bryant, Anthony: The Samurai - Elit Series. Osprey Publishing Ltd., London, 1989., 13-14. o.

Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 145-147. o.

Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a samurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974., 201. o., 230-231. o.

Bryant, Anthony: Early Samurai AD 200-1500 - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 1991., 24. o.

Szczepanski, Kallie. The Mongol Invasions of Japan in 1274 and 1281, <http://asianhistory.about.com/od/japan/a/Mongolinvasion.htm> (letöltés ideje: 2012-10-10)

tette, mivel a mongolok az akkori korban modernnek számító kőhajító és bombavető gépekkel rendelkeztek. A japánok a központi területekről jelentős csapatokat mozgósítottak, és sikerült viaszorítani a támadó sereget, majd a partvonal mentén mintegy két hónapon keresztül, május végétől július végéig, elkeseredett harcok folytak. A hadjáratnak egy krónikák szerint rendkívüli erejű tájfun vetett véget, amely megsemmisítette a mongol haderő nagy részét, csupán egy- kétszáz hajó menekült meg a pusztulástól. Ebben a tájfunban a japánok isteni segítséget láttak, és a „*Kamikaze*” nevet adták neki, amely magyarul isteni szelet jelent.¹⁰

A mongolokkal való háborúskodás defenzív jellege miatt területi foglalások, így a zsákmányszerzés és a hadisarc is elmaradt, ami nagyméretű elégedetlenség kialakulásához vezetett birodalomban. A nagyobb klánok, hogy kompenzálják a mongol hadjárat alatt rájuk rótt terheket és kiadásait, a környező birtokokat kezdték elfoglalni, a kisebb klánok pedig így vagy megsemmisültek, vagy nem tudván hogyan pótolják veszteségeiket, elszegényedtek. Ez a helyzet általános feszültséghez vezetett a japán szigetvilág egész területén. 1333-ban egy lázadó szamuráj sereg, Nitta Josiszada irányítása alatt, megostromolta Kamakurát. A *sógun* és mintegy 800 fős kísérete látva kilátástalan helyzetüket, rituális öngyilkosságot, tömeges *seppukku*,¹¹ ismertebb nevén *hara kirit* követett el. Ezzel a kamakurai bakufu kormányzata megdőlt. A zavaros politikai időszakban az Asikaga klán ragadta magához a hatalmat, és 1336-ban új *tennót* ültetett a trónra, a kamakurai mintára létrehozott új bakufut Kiotóban hozta létre. 1338-ban az általa korábban trónra jutatott császártól megkapta a sóguni tisztséget is.¹²

¹⁰ Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 147-149. o.

Keegan, John: A hadviselés története. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2002., 52. o.

Turnbull, Stephen: Genghis Khan & the Mongol Conquest. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2003., 66-72. o.

Bryant, Anthony: The Samurai - Elit Series. Osprey Publishing Ltd., London, 1989., 14-15. o.

Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974., 201. o., 231-233. o.

Bryant, Anthony: Early Samurai AD 200-1500 - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 1991., 24-25. o.

Szczepanski, Kallie. The Mongol Invasions of Japan in 1274 and 1281, <http://asianhistory.about.com/od/japan/a/Mongolinvasion.htm> (letöltés ideje: 2012-10-10)

¹¹ Encyclopedia Britannica. Seppuku, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/535079/seppuku> (letöltés ideje: 2012-10-10)

Ezek a rituális öngyilkosságok rendkívül brutálisak voltak. Ilyen esetekben a szamuráj harcos tantójával vagy *vakizasijával* gyomortájékon hasba szúrta magát, majd húsz-harminccentis metszés után törével kifordította saját beleit. Az ilyen kegyetlen műveletek végrehajtásában a harcosok néha segítettek egymást. A segítőket *kajszakuninoknak* nevezték.

¹² Bryant, Anthony: The Samurai - Elit Series. Osprey Publishing Ltd., London, 1989., 18. o.

Az Asikaga klán által leváltott tennó nem volt hajlandó hatalmáról lemondani, és délre menekülve a hegyekbe menekülve létrehozta saját udvarát és a déli területeket a *bakufu* uralmától függetlenül irányította, ezzel egy megosztott Japán alakult ki, amely egy több évtizeden keresztül tartó háborúskodáshoz vezetett. A déli területeken uralkodó udvar a támogatás hiányában lassan elgyengült, és 1392-ben fejet hajtott a kiotói *bakufu* kormányzata előtt.

Asikaga *sógunátus* ideje alatt a tartományok ellenőrzése enyhült, és az államügyeket is hanyagolták. Ennek következtében a védnőkök lassan megerősödtek és a XV. századra saját szamuráj csapatokkal rendelkező *daimjókká*¹³ váltak, akik már a *bakufu* kormányzatától független nagy urak voltak. Kettő a legnagyobb klánok közül, a Hoszokava-család és a Jamana-család, véres összetűzésekbe keveredtek. Ez a háború volt az Ónin-háború, amely tizenegy évig, 1467-1478-ig tartott és közel négyszázezer harcos vett részt benne. A háború során Kiotó szinte teljesen porig égett, és a *sógun* hatalma névelegessé vált, így a *daimjók* teljes függetlenségre tettek szert. Ezek között a *daimjók* között kisebb összetűzések alakultak ki, melyek egy az egész ország területére kiterjedtek, és egy közel száz évig tartó polgárháborúhoz vezettek. Ezt az időszakot nevezzük a *Szengoku Dzsida*-nak, a hadakozó fejedelmek korának, amely 1478-tól 1577-ig tartott. Ez alatt az időszak alatt került sor a *ge koku jóra* - hatalom megdöntése alulról - melynek során az eddigi kétszázhatvan *daimjóból* csupán egy tucat maradt fenn, a többiek helyére a *szen**goku daimjók* léptek, melyek általában kétes származású, feltörekvő tartományi fejedelmek voltak. Ezért is nevezik ezt a korszakot *ge koku* jónak, hiszen a régi vezető nemesség nagy részét az alsóbb rétegek képviselői váltották le.¹⁴

Kamakura Period (1192 - 1333). <http://www.japan-guide.com/e/e2133.html> (letöltés ideje: 2012-10-22)
Bryant, Anthony: Early Samurai AD 200-1500 - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 1991., 27-28. o.

¹³ A daimjók: a X. századtól a Meidzsi-restaurációig a japán feudális nagyurak.

¹⁴ Cleary, Thomas: The Japanise Art of War. Shambhala Publications, Boston, 1992., 6-7. o.

Turnbull, Stephen: Nagashino 1575 - Slaughter at the barricades. Osprey Publishing Ltd., London, 2000., 7-10. o.

Bryant, Anthony: The Samurai - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., London, 1989., 18-23. o.

Turnbull, Stephen: Samurai Commanders (1) 940.1576 - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2005., 32-44. o.

Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 149-156. o.

Turnbull, Stephen: War in Japan 1467-1615. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002., 7-15. o.

Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993., 13-16. o.

J Bryant, Anthony; McBride Angus: Samurai weapons, armour, tactics 1550-1600. Osprey Publishing Ltd., London, 1994.

Ezeknek a *daimjók* közötti belső viszályoknak egy közülük kiemelkedő rendkívüli képességekkel rendelkező hadvezért, Oda Nobunaga (1534-1584) vetett véget. Oda Nobunaga türelmes harcot folytatott a hatalomért, hadjárataiban mindig megfontoltan döntött, nem kockáztatott az esetleges zsákmány vagy dicsőség reményében, és ezzel a stratégiájával 1573-ra elfoglalta a birodalom belső területeit Kiotóval együtt, és elűzte az utolsó Asikaga *sógun*t, és saját magának adta a *sógun* tisztséget. Ellenőrzése alá vonta az egész birodalmat, vasmarokkal irányított, és megkezdődött az ország egyesítése. Megkezdett munkáját nem tudta befejezni, mivel 1582-ben egy lázadó hadvezére, Akecsi Micuhide megtámadta, és küzdelem során égő házában lelte halálát.¹⁵

Munkáját legderekabb hadvezére Tojotomi Hidejosi folytatta: 1587-ben egyesítette Kjúszú szigetét, 1590-ben pedig Gohódzsó-családot leverve Kantó vidékét is uralma alá vonta, így egyesítve az egész birodalmat. 1588-ban kötelezte a szamurájokat, hogy földterületeikről lemondva a városokba költözzenek, és amennyiben ennek nem tettek eleget, szamuráj tisztségükről és fegyvereikről lemondva megtarthatták földbirtokukat, mint egyszerű földművesek. Ez az intézkedés ezért volt fontos, mivel így minimálisra csökkentette egy fegyveres felkelés kirobbanásának esélyeit, hiszen a harcosok vagy fegyverekkel nem rendelkeztek, vagy nem rendelkeztek egy felkeléshez szükséges háttérterületekkel. A *daimjók* földjeit visszavette, és más *daimjók* földjeivel helyettesítette, valamint váraik nagy részét leromboltatta. Ezekkel az intézkedésekkel megelőzte azt, hogy a földbirtokos nemesség bárhol is megerősödhesen annyira, hogy veszélyeztethesse hatalmát. Élénk külpolitikát is folytatott, hiszen sarcokat követelt több birodalomtól is és két támadó hadjáratot folytatott a Koreai-félsziget ellen, ahonnan az egész kínai birodalmat meg akarta hódítani. Minden külpolitikai törekvése kudarcba fulladt, sem a sarcokat nem fizették, sem a Koreai-félszigetet nem sikerült uralma alá vonnia. Mai napig vitatott, hogy egy amúgy remek hadvezér miért kezdhett bele egy eleve kudarcra ítélt hadjáratba kétszer is, de valószínűsíthető, hogy a szamuráj harcosokat akarta a birodalom területéről eltávolítani, hiszen a hadjáratok miatt több ezer lehetséges ellene felkelő harcos sohasem tért vissza Japán területére. Egy jezsuita pap 1586-os levelében így ír Hidejosiról: „*Mivel elegendő felségterülete, aranya, ezüstje van, semmi mást nem kíván, csak hogy hírnevét és hatalmát megörökítse halála után is. Úgy döntött, hogy miután elintézte japáni dolgait, ezeket átadja testvéreinek, ő maga pedig átkel*

¹⁵ Turnbull, Stephen: War in Japan 1467-1615. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002., 40-45., 52-53. o.
Turnbull, Stephen: Samurai armies 1550-1615. Osprey Publishing Ltd., London, 1979., 4. o.
Turnbull, Stephen: Nagashino 1575 - Slaughter at the barricades. Osprey Publishing Ltd., London, 2000., 7-10. o.

Koreába és Kínába, hogy meghódíts azokat... Ha a hadjáratban meghalna, azt sem bánja, mert nincs más kívánsága, mint hogy olyan dolgot vigyen véghez, amelyet Japán ura még eddig sohasem művelt. ...”. Ezen ismeretek birtokában azt is feltételezhetjük, hogy a szamurájoktól való megszabadulás csupán másodlagos prioritást élvezett, és Hidejosi tényleg meg akarta hódítani Kínát, Indiát és Koreát. Az esetleges sikeres hódítás után a *tennó* székhelyét áthelyezte volna Pekingbe, és a *daimjó*k közt felosztotta volna az elfoglalt területeket. Erre a kevés sikerrel kecsegtető vállalkozásra az újabb és újabb hűbéri földbirtokokat követelő *daimjó*k nyomása is készthette. 1598-as halála után külföldi hadjáratait és követelésit megszüntették, a hódító csapatokat pedig visszavonták Japán területeire.¹⁶

¹⁶ Cleary, Thomas: *The Japanese Art of War*. Shambhala Publications, Boston, 1992., 7. o.

Maszanori, Jamadzsi: *Japán – Történelem és hagyományok*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 185-191. o.

Tarnowski, Wolfgang: *Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai*. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993., 16. o.

Bryant, Anthony: *The Samurai - Elit Series*. Osprey Publishing Ltd., London, 1989., 29-47. o.

Turnbull, Stephen: *Samurai armies 1550-1615*. Osprey Publishing Ltd., London, 1979., 6. o.

Frédéric, Louis: *Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974., 234. o.

Turnbull, Stephen: *War in Japan 1467-1615*. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002., 54-64. o.

III. Fejezet

Az elszigetelődés időszaka: az Edo-kor

Hidejosi halála után uralma kiskorú fiára szállt, aki helyett a birodalom ügyeit a kormányzó tanács intézte. Ebből tanácsból emelkedik ki Tokugava Iejaszu (1542-1616). Hidejosi uralkodása idején Iejaszu szolgálataiért nyolc nagy tartományt kapott a *sóguntól*. 1600-ban ellenségeit véres harcokban megsemmisítette, ezzel biztosítva, hogy a hatalom megszerzésében senki ne akadályozhassa meg a későbbiek során. 1603-ban a *tennó* a *szeii tai sógun* tisztségével ajándékozta meg. Innentől számítjuk Japánban a Tokugava-korszak kezdetét, amely több mint két évszázadon keresztül tartó békét hozott a birodalomnak. Székhelyét Edóba, a mai Tokióba helyezte át, és a kormányzó tanácsot, mint tanácsadó testületet megtartva erős központi irányítást hozott létre a birodalomban. A *sógun* tejhatalommal állt az államszervezet élén. Minden kulcspozícióba hűséges samurájait helyezte. A végrehajtó hatalom a *bakufu* katonai kormányzat lett, amelynek irányításával a 260 tartományt a *daimjók* igazgatták. A többi samuráj, melyeknek száma ekkor meghaladta a 400 000-et, katonai vagy hivatalnoki szolgálatot látott el és a *daimjók* vagy a *sógun* körül lett letelepítve. 1615-ben kiadott egy rendeletet, amelyben a *tennó* jogait a főpapi méltóságra korlátozta. A rendelet szerint a császár csupán az állami ünnepek ceremóniát irányíthatta és az udvart is megfosztotta a politizálás jogától. Iejaszu utolsó nagyobb intézkedése a birodalom négy rendre való felosztása volt. Ezt a négy rendet, a *sót*, kereskedők, a *kót*, a kézművesek, a *nót*, a parasztok és végezetül az uralkodó rendet, a *sit*, a samurájok alkották.¹⁷

Tokugawa Iejaszu ellenezte a keresztény kultúra elterjedését a japán területen. Amiben Nobunaga és Hidejosi még lehetőségeket látott, azt ő már teljeséggel kizárta, elszigetelve Japánt minden külső behatástól. Ez az izolacionista politika két és fél

¹⁷ Turnbull, Stephen: Samurai armies 1550-1615. Osprey Publishing Ltd., London, 1979., 6. o.

Social Structure in the 17th to early 19th centuries.

<http://www.bookmice.net/darkchilde/japan/jsocial2.html> (letöltés ideje: 2012-10-23)

Szczepanski, Kallie: The Four-Tiered Class System of Feudal Japan

<http://asianhistory.about.com/od/japan/p/ShogJapanClass.htm> (letöltés ideje: 2012-10-23)

évszázadig tartott.¹⁸ Véleményünk szerint amennyiben a japánok beengedték volna az európai fejlődést országukba, és szövetséget kötve különböző európai államokkal, nem maradnak meg egy bizonyos technikai fejlettségi szinten, akkor az minden bizonnyal egy teljesen más eurázsiai képet eredményezett volna napjainkra. Az, hogy ez nem így történt, főleg a belső japán ellentéteknek köszönhető, hiszen Iejaszu ezeket próbálta megoldani, azzal, hogy csupán a belső politikára összpontosított.¹⁹

Tokugawa Iejaszut 1616-ban bekövetkezett halála után Tokugawa Iemicu követte, aki folytatta a *sógun* központi hatalmának megszilárdítását. Intézkedéseiben csökkentette *daimjók* tartományainak területeit, valamint kiadta *busi* szabályzatot, a *buke sohattot*. A törvénykönyv megparancsolta a még le nem rombolt váraknak - a *daimjók* által lakóhelyükként használtak kivételével - a lerombolását, újak építését megtiltotta, és a megmaradtak javítási munkálatait is engedélyhez kötötte. Továbbá a *samurájoknak* folyamatosan képezniük kellett magukat mind műveltségük, mind harcképességük terén, a *daimjóknak* tilos volt csoportokba tömörülniük, és minden második évben katonai szolgálatot kellett adniuk Edóban. Azon *daimjók*, aki megsértették a szabályzatot, *daimjó*-tiszttségüket elvesztették. A hatalmának erősítése érdekében létrehozott egy nagy létszámú, több tízezer főből álló a *sógun* parancsnoksága alatt szolgáló hadsereget, mellyel akár harminc-negyven *daimjó* esetleges támadását is könnyen leverhette volna.²⁰

A következő két évszázadban a birodalom területein viszonylagos béke és stabilitás honolt, ami azt jelenti, hogy a katonai-politikai elit életében nem álltak be jelentős változások, ugyanis sikerül a zárt társadalom pacifikálása, amiben kulcsszerepet játszott a tűzfegyverek elterjedésének mesterséges visszaszorítása. Ugyanis a központi

¹⁸ Azt, hogy ezt az izolacionista politikát a japán *sógunok*, mennyire komolyan gondolták, talán semmi sem bizonyítja jobban, mint Iemicu reakciója a portugálok próbálkozására, hogy Japánnal újra felvegyék a kapcsolatot. Ugyanis 1640-ben ezeknek a diplomatáknak a hajóját tárgyalások nélkül felgyújtotta, a küldöttséget pedig a tizenhárom matróz kivételével kivégeztette.

¹⁹ Maszanori, Jamadzi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 194-197., 211. o.

Cleary, Thomas: The Japanese Art of War. Shambhala Publications, Boston, 1992., 7-8. o.

Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993., 16-17. o.

Turnbull, Stephen: War in Japan 1467-1615. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002., 81-87. o.

²⁰ Maszanori, Jamadzi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 195-200. o.

Szczepanski, Kallie: The History of the Samurai.

<http://asianhistory.about.com/od/warsinasia/p/SamuraiProfile.htm> (letöltés ideje: 2012-10-22)

hatalom monopolizálta a lőfegyverek gyártását,²¹ hogy ezzel is csökkentse a *daimjók* esélyeit az esetleges hatalomátvételre. Ezt a korlátozást megkönnyítette az, hogy a *busidó* eszmeiség alapján véve nem támogatta az ilyen lőfegyverek használatát, mivel nem volt teljesen összeegyeztethető a becsületet szem előtt tartó, klasszikus szamuráj harcmóddal. A béke megtartását segítette az tény is, hogy a japán birodalom esetében egy teljesen elzárt szigetcsoportról beszélhetünk, ezért nem kellett közvetlen külső támadástól tartaniuk úgy, mint az európai országoknak (például: török hódítás esete). A belső rend fenntartását könnyítette, hogy európai viszonylatban rendkívül szigorú igazságszolgáltatással találkozhatunk a birodalom esetében, valamint a szövetséges hadurakat beleintegrálta a *bakufu* civil igazgatásába,²² ezzel megszilárdítva hatalmát.²³

Ezekben az időkben a szamurájok rizsben kapták javadalmazásukat, amely a vásárlóerő csökkenéséhez és szamuráj réteg elszegényedéséhez vezetett. Ennek oka az volt, hogy a XVIII. század közepén sorozatos természeti katasztrófák hatására az egész birodalom területén éhínség tört ki, melyet a *bakufu* a Kjóhó-reformmal úgy kívánta megoldani, hogy jelentős mértékben növelte a rizstermelést. Az éhínség elmúlásával a rizs ára jelentősen visszaesett, és ez közvetlen kihatott a szamurájok javadalmazására is. A szamurájok nagy része fegyvereik és páncéljaik elzálogosításával, valamint szamuráj címük eladásával²⁴ kisebb tőkére tettek szert és kisipari tevékenységekbe fogtak. A XIX. század elejére a szamurájok száma drasztikusan lecsökkent.²⁵ A kormány tartotta el őket, és később a Meidzsi-reform után juttatásaikat kötvényekre cserélték. Ekkor juttatásaik mértékétől függően vagy tőkések, vagy különböző mesteremberek lettek.²⁶

²¹ Mivel a keresztény hittérítők nagyjából azonos időben jelentek meg a tűzfegyverekkel, valamint áttérés estén azokat ajándékozták is (a nagy pusztításra képes fegyverek igen csak kíváncsok voltak a *daimjók* szemében), ezért a japán társadalom eleinte ösztönösen is összekapcsolta a kereszténységet a modern tűzfegyverekkel. Így, mivel a kereszténységet elutasították, nem igazán álltak ellen a fegyverek gyártására irányuló korlátozásoknak.

²² Iejaszu ezen intézkedése jelentős mértékben hozzájárult a tartós béke megteremtéséhez, ennek alátámasztására megnézhetjük ennek egy éles ellentétét: Afganisztán esetét, ahol a hadurakat, a harcosokat nem integrálták a civil igazgatásba, és így fennmaradt az anarchia.

²³ John: A hadviselés története. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2002., 55-56. o.

²⁴ Ha egy szamuráj nagyon elszegényedett, kilátástalannak látva helyzetét egy vagyontosabb kereskedőt vagy kézművest, aki szamuráj címre vágyott, örökbe fogadott. Ő saját maga lemondva címéről, örökösére hagyta azt, aki természetesen ezután jelentős pénzösszeget adott a szamurájnak.

²⁵ Egy 1850-es felmérés szerint a harmincmillió japán lakosból 1,6 millió, annak csupán hat százaléka volt szamuráj.

²⁶ Keegan, John: A hadviselés története. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2002., 51. o.

Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 229-233. o.

Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 24-25.o.

Ahogy az Amerikai Egyesült Államok és az európai nagyhatalmak gazdasági érdekeltségei nőttek a kelet-ázsiai térségben, szükségük volt egy kikötő állomásra, ahol készleteiket föltölthették, valamint mindnyájan érdekeltek voltak a még kiaknázatlan japán piac meghódításában. A japán birodalom ezen törekvéseknek egy ideig ellenállt, de 1854-ben a külső nyomásnak engedve megnyitotta kikötőit, majd a külföldi kultúra és technológia beáramlásának, valamint az ezek ellen fellépő belső lázadások miatt meggyengült *bakufu* összeomlásának hatására 1868-ban sok került a Medzsi-restaurációra, melynek során egy a *tennó* által irányított európai mintára létrehozott, alkotmányos politikai rendszert alakítottak ki. Ennek a politikai rendszernek a kialakulásával a szamuráj réteg, mint olyan, teljességgel megszűnt létezni, csupán a szamuráj harcos hősi eszményképe élt tovább.²⁷

A szamuráj hadviselés kultúrájának és a japán harcászatnak a kialakulásához, a fejlődéséhez és a *busi* filozófia és gondolkodásmód megértéséhez szükséges japán történelem fontosabb korszakainak rövid ismertetése után a következő fejezet szamuráj harcosok típusait és a japán harcászatot fogja bemutatni.

²⁷ Maszanori, Jamadzi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 245-257. o.

Szczepanski, Kallie: The History of the Samurai.

<http://asianhistory.about.com/od/warsinasia/p/SamuraiProfile.htm> (letöltés ideje: 2012-10-22)

IV. Fejezet

A harcosok rendje, főbb típusai

A szamuráj rend olyan mértékben jelen volt a japán társadalom szinte minden területén, hogy megismerésükhöz szükségünk van, egy az összes harcos típust egy kalap alá vevő, a *busi* rendet általánosságában tárgyaló átfogóbb áttekintésre.

A halált megvető harcosok nem voltak katonák, hanem alapvetően tartományukat szerető földművesek. A békét és rendet preferálták, és nem az erőszak gyönyöréért, hanem kötelességtudatból harcoltak. A jutalmaikért kizárólag családjaik jövőjének biztosításáért hadakoztak. A család becsületét akár az életük árán is megvédték, és ha kellett, dicsőséges halált haltak. A megcsömörlött, elég vagyont szerző harcosok, ha túléltek minden hadjáratukat gyakran visszavonultak szerzetesnek, hogy imádkozzanak az általuk megöltek lelkeiért.²⁸

A Kamakura-korszak kezdetén a szamurájok a nép kisebb töredékét alkották, kivéve a legészakibb tartományokban, ahol is a parasztság adta a harcosok javát. Vezéreik a hűbéruraik voltak, akkori nevükön *szaburaiok*. Ezek a *szaburaiok* a *sógun* közvetlen (*gokenin*), vagy közvetett (*kenin*) hűbéresei voltak, valamint olyan fontos katonai tisztségviselők, akik a *bakufu* közigazgatásban vállaltak fontos szerepet. Saját csapatokkal és szolgálkával rendelkeztek, hadba vonulás esetén pedig csak nekik állt jogukban lóra ülni. A többi harcos a köznép soraiból származott.

A Muromacsi-korszaktól kezdve igen sok gyalogos harcos, *zusa* létezett, könnyebb felszerelésű, mezítlábas harcosok, akik inkább a szamurájok személyes szolgálói, mintsem igazi harcosok voltak. A XIV. százdtól gyakrabban felfogadott gyalogos harcosok, az *asigaruk*²⁹, a „fürges lábúak” voltak, akik már inkább a zsákmányszerzést és nem uraik dicsőségét helyezték előtérbe.³⁰

²⁸ Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974., 228-230. o.

J Bryant, Anthony; McBride Angus: Samurai weapons, armour, tactics 1550-1600. Osprey Publishing Ltd., London, 1994.

²⁹ *Asigaruk* (közkatona): Ez a harcos réteg még a szamuráj rendhez tartozott, de maguk a szamurájok is lenézték a tagjaikat. Ennek oka a társadalmi helyzetük volt, hiszen ezeket a csoportokat alkotó harcosok a teljesen elszegényedett, szinte már semmivel nem rendelkező, csupán a csatatéren talált fegyverekkel és

Háborúk idején a fegyverforgatásban járatlan emberek is részt vettek, mint a hadakat kísérő, karbantartási, és ételmezési feladatokat ellátó kisemberek tömege. Ide tartoztak még a nagyobb családok vazallus harcosai, akik tulajdonképpen örökletesen kapcsolódó magasabb rangú szolgálói voltak a családnak.

A gyalogos hadba tartoztak még a *hininek*, a volt útonállók, akik így, egy hadsereghez csatlakozva megszabadulhattak nyomorúságos múltjuktól. Őket tömegesen csupán a Muromacsi-korszak vége felé kezdték el alkalmazni. Ezeket a közkatonákat a korabeli krónikák írástudatlan, műveletlen embernek írják le, de többségük valószínűleg tudott olvasni, ismerte a *kana*-írásjegyek használatát, melyeket a szerzetesek az egész ország területén oktattak.

A XIV. századtól kezdve *szaburai* címet azok kaptak, akik a Muromacsi-kormányzatnak engedelmessé váltak, vagy a császári ház szolgálatában álló nemesek voltak. Ez utóbbiak a *gosozamurai* megnevezést kapták megkülönböztetésképpen, és ez a szó alakult át a fonetikai fejlődés során szamurájá. Napjainkban az egész japán történelem során megjelenő összes *busi* harcost ezzel a kifejezéssel illetünk.³¹

A harcosok maguk választhatták meg hűbérurukat. Mindent, igazságot, földet, jutalmat, dicsőséget tőle vártak, és cserébe feltétlen hűséggel viseltettek iránta. A kamakurai *bakufu* már a vazallusok véres ujjlenyomatával (*keppan*) ellátott esküt is követeltek a tartományok vazallusaitól. A vazallusnak persze a hűségen kívül sok más kötelessége is volt: vagyonához mérten részt vállalt a *bakufu* kiadásaiban, őrszolgálatot teljesített a *sógun* lakhelyén, a part menti erődökben, a tartományi vársorompóknál és határokon, vagy Kiotóban, a császár palotájában. Továbbá első parancsra hadba kellett vonulni harcosaival - ezeknek száma nem volt meghatározva egészen Hidejosi uralkodásáig (egy *csó*³² földenként egy katonát kellett kiállítani a koreai hódításokhoz), hiszen a japán kötelességtudat miatt erre nem is volt szükség -, valamint a nagy vazallusok

holmikkal magukat felszerelő szamurájok voltak. Felszerelésük: kevésbé merev páncélzat, rövidnadrág, kenderszövet lábszárvédő bőrrel megerősítve, az *asinaka* nevű szalmaszandál. Fegyverzetük általában a *naginata*, az íj és különféle kardok voltak. Később szakállas puskát kaptak, védelemnél nagyméretű téglalap alakú keménybőrrel borított pajzsokat használták, amelyek mozgatható támasztékkal voltak ellátva. A harcok során a magasabb rangú szamurájok csupán egymást igyekeztek pusztítani, de az *asigaruk* mindenkit öltek, aki a szemük elé került, nélkülözve a becsületes harcmodort.

³⁰ Turnbull, Stephen: Samurai armies 1550-1615. Osprey Publishing Ltd., London, 1979., 32-38. o.

Turnbull, Stephen: Nagashino 1575 - Slaughter at the barricades. Osprey Publishing Ltd., London, 2000., 16-17. o.

Turnbull, Stephen: Ashigaru 1467-1649. Osprey Publications, Oxford, 2001., 32-55. o.

³¹ Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974., 200-201. o, 205-207. o.

³² Egy *csó* föld területe megközelítőleg tízezer négyzetméter.

kötelesek voltak házat fenntartani a kormányzat székhelyén, előbb Kamakurában, később Kiotóban, hogy az ott élő családtagjaik túszként szolgálhassanak a *sógun* számára. Kezességet kellett még vállalnia rokonai hűségéért és viselkedéséért. A *sógunnak* és *gokenineknek* kötelessége volt segítséget és védelmet nyújtani vazallusainak. A hűbérúr vazallusait egy charta (*dzsó*) adományozásával erősítette meg jogaiban. Ez a föld elvehetetlen volt, és a birtoklási jog megkérdőjelezhetetlen, persze ez a sógunokra sohasem vonatkozott.³³

A harcosok az „Íj és a Ló Útja” (Kjúba Micsi által írt, a japán harcászati elméleteket tárgyaló könyv) gyakorlatait alkalmazták a mindennapi harci tevékenységeik folyamán. A könyv megtiltotta a szamurájoknak mindenféle összejátszást a fővárosi arisztokrata réteggel, és egy hallgatólagos szabályzat, mint egyfajta íratlan becsületkódex, alakult ki az erkölcsös viselkedésről. Ezek a szigorú etikai alapelvek meginogtak a mongol betörések alatt zajló jutalmak nélküli háborús állapotnak köszönhető meggyengülése alatt a *bakufunak*. Persze számos erkölcsi elv létezett a zen-filozófiákra, és Csü Hszi akkor megjelenő neokonfucianizmusára épülve, de az erkölcsök szigora már jelentősen meggyengült.³⁴

Bár a magát megadó szamurájt becstelennek tartották, ez mégis gyakran előfordult, különösképp, ha csellel győzték le őket. Ilyenkor a harcos levette sisakját és összetekerte zászlaját. Sok esetben a legyőzött hadvezérnek jogában állt átállni az ellenség erőihez. A foglyul ejtetteket néha megkínózták információkért cserébe, de ez nem volt jellemző, inkább lefejezték, öngyilkosságra, vagy szerzetesnek vonulásra kényszerítették őket. Kivégzéskor a hagyomány szerint az elítéltnak jogában állt megírni búcsúversét, majd magas rangú harcosok esetén, testét hűbéresei, vagy szolgálai elégették, és hamvait hazaszállították, búcsúversével a családjához. A lázadókat viszont durván megkínózták: bambuszfűrészsel levágták végtagjaikat, fejjel lefelé keresztre feszítették, megégették, leforrázták, vagy feldarabolták őket.

³³ Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974., 207-209. o.

Feudal Japan: 1185 - 1603. <http://www.facts-about-japan.com/feudal-japan.html> (letöltés ideje: 2012-10-23)

Hall, John Whitney. Chapter 4: The Muromachi bakufu, http://histories.cambridge.org/extract?id=chol9780521223546_CHOL9780521223546A006 (letöltés ideje: 2012-10-17)

³⁴ Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974., 201. o.

Az elesettek nevét még a csatatéren összeírták, hogy a veszteségek mértékével tisztában legyenek, és a halottak családját meg tudják jutalmazni. A legyőzöttek, akiknek nem sikerült harc közben meghalniuk, gyakran rituális öngyilkosságot, *hara kirit* vagy *szeppukut* hajtottak végre, néha magukra gyújtották házukat minden hűbéresükkel, és szolgálójukkal egyetemben, akik saját elhatározásukból, hűséggel követték urukat. Ezek a kollektív öngyilkosságok, a *dzsunsik* gyakoriak voltak, és mint minden más rituális öngyilkosságot a többi szamuráj hősi végnek tekintette. Minden csata után a családok egyénileg, vagy a győztes klán közösen vallási szertartásokat végzett a halottak lelkeiért és az elesettek tiszteletére.³⁵

A békeidőben a szamuráj harcosokat háromszög alapú fekete vászonkalap (*szamuráj-ebosi*) különböztette meg a közemberektől. Háborúban különböző fajtájú páncélzatokat viseltek, melyek minden esetben tagolt, részben egymásra csúsztatott, lakkozott fa és fém elemekből álltak, melyeket színes zsinórokkal rögzítettek egymáshoz. Kesztyűiket szintén ezzel a technikával erősítették meg. A tehetősebbek szöges talpú medvebőr cipőt hordtak, míg a kevésbé vagyonosak rövidszárú bőr csizmát vagy lakkozott facsizmát viseltek. A harcba induló szamuráj kalapjába védőistenségének jelképét, vagy egy sintó-szentély által adományozott talizmánt helyezett el, hogy növelje védelmét a csata során. Ruhájuk ujjára szövetcsíkokat kötöttek, melyekre megkülönböztető jeleket vagy írásjegyeket festettek. Ezeket a jeleket a hadvezérek és a nagy családokhoz tartozó szamurájok ruhájukra hímeztették, vagy páncéljukra festették, ezzel biztosítva, hogy felismerjék, melyik klánhoz tartoznak. A magas rangú szamurájok (*daimjó*), és hadvezérek jelét olykor katonáik is viselték. Az alsóbb osztályokhoz tartozó harcosok viszont nem használhattak ilyen megkülönböztető jeleket. Öveiken mindegyik harcos kivétel nélkül viselte *daisóját*. A nagy gonddal megmunkált, kiváló edzettségű pengék, a lehető legjobb minőségű acélból készültek. Minden szamurájt megilletett a kardpróba joga, melynek során egy elítéltet egy csapással kellett kettévágnia a kiváló minőségű kardnak. Mindig két kard egy rövidebb tör és egy hosszú kard alkotott egy kardpárt, a *daisót*. A harci *daisó* a *tacsiból*, a hosszú kardból, és a tantóból, a harminc centis törből állt. Hétköznapiakon ezt a *katanából*, és *vakizasiból* álló *daisóra* cserélték a szamuráj harcosok. A különbség csupán az, hogy a *katanáról* hiányoztak a

³⁵ Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974., 246-253. o.

J Bryant, Anthony; McBride Angus: Samurai weapons, armour, tactics 1550-1600. Osprey Publishing Ltd., London, 1994.

tacsinál megtalálható felfüggesztésre szolgáló fülek, a *vakizasi* meg csupán egy kevés-
sel hosszabb volt, mint a tantó. Továbbá még a katona általános kiegészítő felszereléseit
(tűzszerszám, póthúrok, pénzes zacskó, stb.) is övükre függesztették fel.³⁶

A csapatok vezetőinek fontos felszerelése volt még a legyező is, melyekre kü-
lönböző jeleket festve, egyezményes mozdulatokkal tudták irányítani harcosaikat.³⁷

Az egyéni párviadalokon túl, a szamurájok az erődök védelmét és ostromát te-
kintették a legfontosabbnak, melyeknél gyakran cselekhez folyamodtak.³⁸ Az ostromlók
általában gyújtónyilakat lőttek, majd súlyos bőrpajzsokkal közelítve, vaskampókat
használtak, hogy betörjenek, vagy elvágták az erődöt a víztől, és kiéheztették a védőket.
Többnyire kémeket is alkalmaztak, de nem az ellenség csapatmozdulatainak felderítésé-
re, hanem annak hangulatáról, ellátottságáról, szövetségeseiről, vezéreik hangulatáról
akartak tudni. Olykor a hadvezérek a gonosztevők klánjaihoz tartozó szakemberek se-
gítségét vették igénybe ezekhez a feladatokhoz. Ezek a céhekbe tömörülő bűnözőmeste-
rek voltak a *nindzsák*.³⁹ Szervezett kémkedés és elhárítás viszont nem működött. A
buddhista filozófia hatással volt lakhelyükre is, hiszen ezeknek egyben erődített hely-
nek, és monostornak is kellett lennie. Könnyen megvédhető, és megközelíthető helyen
kellet lennie, melléképülettel, ahol az egyszerű harcosokat és vazallusokat szállásolták
el. A közelben szabad térségnek is kellett lenni, hogy a harcosok tudjanak gyakorolni.
Legtöbbször agyaggal, vagy földdel megerősített palánkerődítményekről beszélhetünk,
melyek közelében sokszor egy húsz-harminc méter magas, a csata figyelésére használt
tornyot építettek. Az egyszerű harcosok, és a közönséges szamurájok viszont nem en-
gedhettek meg maguknak ilyen lakhelyeket, ezért rendszerint egy-egy főnöknél, vagy
magas rangú szamurájnál voltak elszállásolva, vagy sok esetben saját birtokaikon, ahol
is folytatták a földük művelését (*dzsi-szamurájok*). Háború esetén minden tetőt földdel

³⁶ Turnbull, Stephen: Samurai armies 1550-1615. Osprey Publishing Ltd., London, 1979., 17-32. o.

Turnbull, Stephen: Samurai Heraldry. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002.

Bryant, Anthony: The Samurai - Elit Series. Osprey Publishing Ltd., London, 1989., 47-63. o.

J Bryant, Anthony; McBride Angus: Samurai weapons, armour, tactics 1550-1600. Osprey Publishing Ltd., London, 1994.

³⁷ Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Buda-
pest, 1974., 221-228. o.

Turnbull, Stephen: Samurai Heraldry. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002.

Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993.,
31. o. 26-27. o.

³⁸ Az ilyen ostromokról Taiheiki krónikája számos leírást ad az olvasónak. Az egyik részében egy igen
érdekes védelmi taktikáról számol be, mikor is a duplán felhúzott védőfalakat az ostromlók minden oldal-
ról elkezdtek megmászni, mire a védők a külső falakat tartó köteleket egyszerre elvágták, így rádöntve azt
az ostromlókra, több mint ezer támadót sikerült megölnie a védekező félnek.

³⁹ A korban a ma közismert *nindzsa* szó helyett a *sinobi* kifejezést használták.

borítottak be védekezésül a gyújtónyilak ellen. Az első várkastélyokat, ezeket a fölfelé haladva, lépcsőzetesen beljebb ugró szintekkel rendelkező, fölből, fából, és gipszből emelt, mázas cseréppel fedett erődítményeket Oda Nobunaga korában emelték. Ezekbe az erődítményekbe mozgatható hidakon lehetett bejutni, mindig egy magaslat tetején helyezkedtek el, és egy fontos pont védelmét szolgálták.⁴⁰

A XV. századig a harcoló szamuráj csapatok jellemzően irreguláris hadviselést folytattak, ezért ebben a korban a parancsnokok személye ismeretlen maradt. A szabad-szellemű harcosok hírnévre és elismerésre éhesek, ezért kontrollálhatatlanok voltak. A parancsnokok feladata annyi volt, hogy összegyűjtsék a csapatokat és egy bizonyos helyre vezényeljék, ahol a kisebb vezérek saját belátásuk szerint harcoltak. A parancsnokok, hogy megpróbálják a harcosokat a harctéren tartani, jutalmakat ígértek nekik, földtulajdonjogi papírokat osztottak ki nekik, dicsérő levéllel motiválták azokat, vagy ritkább esetekben megtorlásokkal fenyegettek. Hogy a vezérek hűségét biztosítsák, gyakori ajándék volt a *hanzei*, a féladó kivetése birtokaikra. Ez azt jelentette, hogy a tartományi bevétel ötven százaléka a *sugóé* maradhatott, és nem kellett beszolgáltatnia a *bakufunak*. A XVI. század második felére viszont számos parancsnok tett szert hírnévre az irányítás megváltozott felfogásának köszönhetően, hiszen a nagy hadseregek megjelenésével szükség volt a regulárisabb haderő kialakítására. Talán a legismertebb hadvezér Oda Nobunaga volt, aki totális hadsereg-reformot hajtott végre,⁴¹ és több százezer fős reguláris haderőt hozott létre, melynek segítségével 1573-ban magához ragadta a hatalmat.⁴²

A szamuráj kaszt számos aspektusban párhuzamba állítható az középkori Európa lovagságával. Ugyanúgy, mint az európai nemes családoknál, a nem első szülött

⁴⁰ Turnbull, Stephen: Samurai armies 1550-1615. Osprey Publishing Ltd., London, 1979., 14-17. o.

J Bryant, Anthony; McBride Angus: Samurai weapons, armour, tactics 1550-1600. Osprey Publishing Ltd., London, 1994.

Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974., 213-220. o., 243-245. o.

Turnbull, Stephen: War in Japan 1467-1615. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002., 20-25. o.

Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 100. o.

Turnbull, Stephen: Nindzsa - Japán titokzatos harci kultuszának hiteles története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1992., 10-11. o.

⁴¹ Oda Nobunaga hadsereg újíto tevékenységét számos történész a Wallenstein által végrehajtottakéhoz hasonlítja, és ezekkel párhuzamba állítja azokat.

⁴² Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 103-141. o.

Bryant, Anthony: The Samurai - Elit Series. Osprey Publishing Ltd., London, 1989., 4. o.

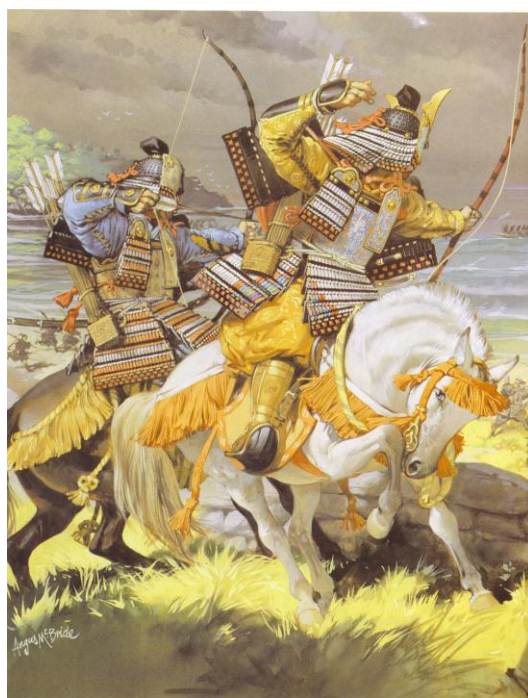
fiúkból Japánban is harcosokat neveltek, akiknek fő feladata a háborúskodás, a harc volt. A szamuráj harcos eszmény, mint az európai kultúrában a lovagi eszmény, ugyancsak tévképzetként él az általános köztudatban. Ahogy a lovagi eszményről az embereknek a hősiesség, az önfeláldozás és a tökéletes harcos jut az eszükbe, ugyanúgy jelenik ez meg a szamurájok kapcsán is, csupán egy egzotikus, keleti kulturális környezetben. Az európai lovagok, ha épp nem vettek részt valamilyen hadjáratban, vagy háborúban és nem tudtak legálisan valamilyen zsákmányhoz jutni, hogy fenntartsák magukat, gyakran fordult elő, hogy a civil lakosságot fosztogatták, terrorizálták. Ez a jelenség ugyanúgy igaz volt a szamurájok esetében is. Többek között ennek a problémának a megoldására hirdették meg a keresztes hadjáratokat a középkori pápák. Evvel szintén párhuzamba vonhatóak Tojotomi Hidejosi koreai hadjáratai, melyeknek a hódítások mellett fontos célja volt a japán birodalomban felgyülemlett, a hatalmát veszélyeztető harcos réteg ritkítása. Amíg lovagság képtelen volt alkalmazkodni az európai társadalom elvárásaihoz - és szép lassan átadta a domináns szerepét a szervezett gyalogságnak -, addig a szamurájok képesek voltak beintegrálódni a politikai életbe, és teljesen magukévá téve azt, meg tudták tartani vezető szerepüket egészen a XIX. századig.

Ahhoz, hogy a szamuráj rendről egy átfogóbb képet kapjunk, nem elég, ha egyben vizsgáljuk az egész réteget, hanem az egyes harcos típusok külön-külön elemzésével, sajátosságaik bemutatásával, majd szemléltetésével tudjuk ezt elérni. Ezért a következőkben a szamurájok főbb típusainak fegyverzetét, páncélzatát, kialakulásának történetét és szerepüket a csatákban fogjuk elemezni.

A lovas szamuráj

Az 1200-as előtt a vidéki társadalomban a tartományi kormányzók helyetteseik és megbízottjaikként tevékenykedő *busik* szolgálataik miatt fokozatosan kezdtek jogot formálni a bizonyos területek feletti irányításra, ezáltal növelték vagyonukat, amelynek segítségével a korban legmodernebbnek számító fegyverzetet, páncélzatot és a mozgásukat lényegesen megkönnyítő háts csataméneket tudtak vásárolni. Ez az elit lovas kaszt a XII. században még mindig nem rendelkezett szilárd pozícióval a társadalomban, hiszen a földtulajdonjoguk elismerése csupán a birodalomban éppen hatalmon lévők akaratától függött. Ezért az első szamurájok által irányított kormánynak, a Kamakura-*bakufunak* egyik leglényegesebb feladata a korban olya jellemző birtokviták

elrendezése volt. Miután a birtokvitákat sikerült elrendezni, 1232-ben kiadták a *Dzsóei Törvénykönyvet*, amely a társadalomnak addigra tisztázott földtulajdonjogait védi. Ez a törvénykönyv az 1215-ös *Magna Charta Libertatum*mal és az 1222-es *Aranybullával* állítható párhuzamba, hiszen a szamuráj nemességnek egy törvényben foglalt biztosítékot adott, hogy nemesi tisztségükből nem mozdíthatják el őket. Ezzel a rendelettel a lovas szamuráj elit kasztja megszilárdult, és hogy ennek jelentősége és fontossága milyen nagy volt, talán azok a tények támasszák alá legjobban, hogy 1467-ig a katonai egységeket minden esetben a bennük szolgáló lovasok számával jellemezték. A lovas csapatok voltak a seregek legfontosabb részei. 1333 után a lovas szamurájok elszegényedtek, és mivel egyéni harcosokként már nem tudtak akkora sikereket elérni, nagyobb lovas csapatokba, a *kjúkusókba* - jelentése: száz név - szerveződtek, egy névként szereelve hírnevet és dicsőséget az őket szolgálatukba fogadóknak. A nagy hadseregek megjelenésével ezek a lovas csapatok is beolvadtak a hadseregeket kiegészítő csapatok közé.⁴³

A szamurájok nagy becsben tartották lovaikat, mert a csatákban, a dicsőség elérésében hű társaik voltak. Külön legelő területeket alakítottak ki számukra, és egy lóért általában 3-4 kant⁴⁴ is elkérhettek. Nagyszerűségüket hangsúlyozva a szamurájok gyakran rikító színűre, zöldre, kékre, karmazsin- vagy bíborvörösre, esetenként csíkos mintájúra festették hátasukat, a tehetősebbet tigrisbőr nyeregtakarókkal is ellátták azokat. A japán lovak az európai lovakhoz képest intelligensebbek, és egyúttal makacsabbak is voltak, de lovasaik pont ezt szerették bennünk. A mai fogalmak szerint nem is nevezhetőek ezek a hátasok lovaknak, hiszen marmagasságuk maximum a 140 centimétert érte el, tehát leginkább a mai pónikhoz hasonlítottak.⁴⁵ Ugyan kisebbek voltak, mint az európai lovak, mégis könnyebben boldogultak

⁴³ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 27-32. o.

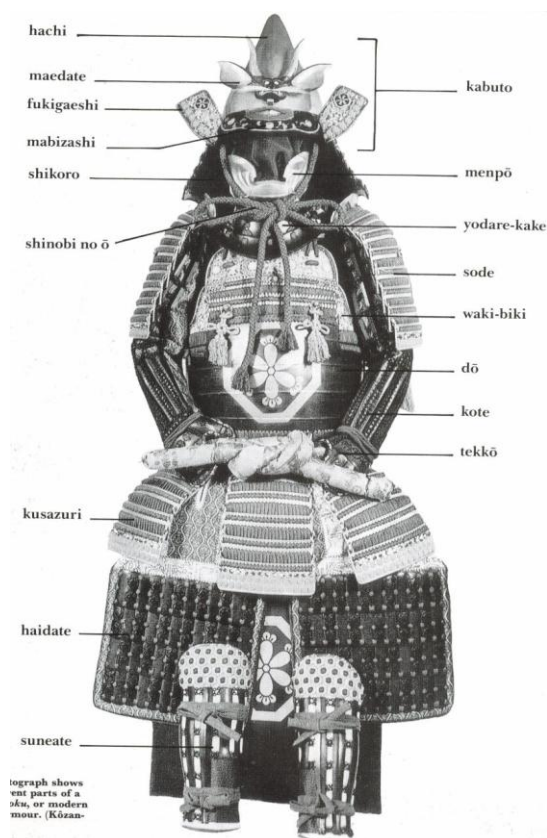
⁴⁴ 3-4 kan 3000-4000 amerikai dollárnak vagy 1500 angol fontnak felelt meg.

⁴⁵ A szamuráj korszak lovai egy primitív, mára kiveszett ázsiai lófaj, a *tarján* példányaira hasonlítottak leginkább.

kisebb lépéseikkel és alacsonyabb súlypontjukkal a nehéz terepeken. Ez a tulajdonságuk Japánban rendkívül hasznosnak bizonyult, hiszen a szigetvilág nyolcvan százaléka hegyekkel borított terület. Rohamoknál a könnyű vágótársa voltak képesek, hiszen maximum a 9 km/h sebességet tudták csak elérni. Ez a lassabb tempó szintén nem jelentett hátrányt, mert a japán hadviselésben a lovas szamurájok legfontosabb fegyvere az íj és a nyíl volt, és a kisebb sebességgel haladó, biztosabb léptű lovacról a szamurájok pontosabban tudtak nyilazni.⁴⁶

A nyergek stabil platformként szolgáltak, nagyban elősegítve a nyilazó szamuráj harcát. A nyereg feladata volt még továbbá, hogy védje a test alsó részét, és hogy alkalmas legyen a kantár rögzítésére, ezzel lehetővé téve, hogy a lovas mozgás közben is tudja kétkezes fegyvereit is használni. A nyergek alá összehajtogatott dámszarvasbőr terítettek, amelyeken aludni is tudtak, és haláluk után halotti párnájként szolgált.⁴⁷

A lovas harcosok páncélzatának elsődleges feladata a nyilak elleni védelem volt. Ezért csak a test felső részén alkalmazták páncélt, hiszen a nyereg már eleve védelmet nyújtott az alsótest egyes részének. Ez egy masszív, dobozszerű, a test körvonalait nem követő páncélzat volt, amelyre a nyereg szoknyaként ráboruló a lábat védő páncéllapokat függesztettek. Ezek a páncéllapok olyan hatékony védelmet nyújtottak a test alsó részeinek, hogy lovasoknak csupán a sípcsontjukat kellett védeniük, erre a célra szolgált az *ótate age szune ate*, amely valójában egy tömör fém lábvért volt. A páncélzatnak könnyűnek és hajlékonynak kellett lennie, hogy ne akadályozza a lovast a mozgásban, és mégis ha-

⁴⁶ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 32-36. o.

Turnbull, Stephen: War in Japan 1467-1615. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002., 17. o.

⁴⁷ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 37-38. o.

Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974., 223. o.

tékony védelmet nyújtson. A Japánban uralkodó nyirkos éghajlat miatt mellőzték a fém elemek használatát, csupán a melltájékon erősítették meg azokat a belső szervek védelme érdekében. A többi rész zsinórokkal összefogott, lakkozott, kisméretű falemezekéből, a *szanékból* készült. A lovas harcosok ritkább esetben a jellegzetes szamuráj fejfedőt, az *ebosit* viselték, de harchelyzetben általában egy nyakra boruló a testpáncélhoz hasonlóan kialakított, fémlemezekkel megerősített sisakot hordtak. A sisakra „V” alakban két nagy szarvat, a *kuvagatát* erősítettek, amely hitük szerint mitikus erőket kölcsönzött viselőinek. Az arc védelmére és az ellenség megfélemlítésére egy fémből készült, egy darabból álló, kemény, groteszk maszkot, *mempot* helyeztek.⁴⁸

A XIII. és a XIV. század szamuráj harcosai az Íj és a Ló Útjának követőiként tartották magukat számon. Ez a hozzáállás hangsúlyozza ezeknek a fegyvereknek a

rangsorban elfoglalt helyét - az elsődleges fegyver volt a szamuráj hadviselésben. Az aszimmetrikus, 180-220 cm hosszú japán íj, mellyel akár két-háromszáz méter⁴⁹ is el tudtak löni. Finom bambusz-nádból készült, rétegesen összetett és nagy átütőerejű fegyver volt. Legalább 25 nyílvevő volt található a háton lévő tegezben. Ezek egy métereseek voltak, acél, síp, vagy gyújtóheggyel ellátva. Az első íjakat facsemetékből, vagy nagyobb fákból lehasított falécek összeragasztásával készítették, később

viszont sokkal merevebb és erősebb bambusz kompozit íjakat készítettek, melyekben a fa és a bambusz részösszetevőket szarvas-ínból készült enyvvel ragasztottak össze. Az íjak erősségét abban mérték, hogy hány ember kellett a felhúzásukhoz, olykor 3-4, sőt 5 emberes íjakról is olvashatunk a japán krónikákban. Ezek valószínűleg irodalmi túlzások, de ha léteztek is ilyen erős íjak, abban

⁴⁸ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 38-48. o.

Bryant, Anthony: Early Samurai AD 200-1500 - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 1991., 28-63. o.

Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993., 23-25. o.

⁴⁹ Egyes korabeli beszámolók szerint a legkiválóbb íjakkal a legjobb íjászok 436 méternél is messzebbre tudtak löni - habár a jelenleg bebizonyított legnagyobb japáníj-lőtávolság rekordja 385 méter.

az esetben valószínűsíthető, hogy erősített épületeknél, vagy esetleg ostromgépekként szilárd talapzatokhoz rögzítve alkalmazták azokat.

Természetesen az összes lovas szamuráj rendelkezett *tacsival* és *tantóval* is, de ezek a fegyverek nem a lovas szamuráj jellegzetes fegyverei voltak, hiszen inkább a *busi* tisztségüket voltak hivatottak jelölni. A legügyesebb lovas szamurájok az *ij* helyett néha *naginatát* vagy *kumadét* használtak. A *naginata* pengeformájú hegygel volt ellátva, veszélyes kaszáló mozdulatokra volt képes vele a harcos. A *kumade* egy egyszerű lándzsa, melyet egyik végén egy éles és hegyes kampóval láttak el, és jó részt az ellenséges lovasok lovaikról történő lerántására használták.⁵⁰

A lovas csaták során a harcosok szinte mindig egy nyílt területen ütköztek meg egymással, különösen kedvelték a száraz, sík terepet. Egy ilyen csata lefolyása általában ugyanúgy nézett ki. Az ellenséges lovasok felsorakoztak egymással szemben, majd harci kiáltásokat hallatva próbálták növelni társaik morálját. Ezt követően a legkiválóbb harcosok fennhangon közölték nevüket és dicsőséges tetteiket az ellenséggel,⁵¹ majd ellenfelüket kiválasztva külön párharcokat vívtak egymás ellen. A párharcok végeztével zengő nyilak kilövésével jelezve, könnyű vágóban támadtak egymásnak, mikor 20-30 méterre megközelítették a másikat, vagy megálltak és csak nyilaztak egymásra, vagy kitérő mozdulatokat tettek, ezzel mozgalmasabb csataképet létrehozva. Ennek során a leglényegesebb volt a lovak frissességének megtartása, hiszen ezt elvesztve az ellenség könnyebben mögé kerülhetett és leránthatta a harcost lováról és leszúrhatta. A csaták során igyekeztek egymástól távol maradni, de ha mégis közel kerültek egymáshoz, akkor *tacsikkal*, *naginatákkal*, vagy *kumadékkal*. Ezekre a lovascsatákra a sok manőverezés és az alacsony vesztségek voltak a jellemzőek.⁵²

Ez a harcmodor területi viták vagy egyéb nézeteltérések rendezésére alkalmas volt, mikor a hadurak összemérték erejüket, de védelemben vagy egy ostrom esetén

⁵⁰ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 48-53. o.

Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon kiadó, Budapest, 1993., 31. o.

⁵¹ A japán lovas hadviselés kultúrájába olyan mélyen beleivódott ez a fajta lovagias formája a harc megvívásának, hogy amikor először csaptak össze a mongolokkal 1271-ben, a szamurájokat megdöbbenetette, az a tény, hogy a mongol harcosok a nagyhírű japán harcosok kihívásaira egyszerűen egy masszív nyílzáppal válaszoltak, kivégezván ezzel a kihívókat.

⁵² Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 53-57. o.

Keegan, John: A hadviselés története. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2002., 53. o.

Turnbull, Stephen: Samurai armies 1550-1615. Osprey Publishing Ltd., London, 1979., 10. o.

szinte használhatatlannak bizonyultak a lovas csapatok és csatározók jelentősége nagymértékben megnőtt.

A csatározók

A csatározók már kezdettől fogva jelen voltak a japán hadviselésben, a csatározókat egyaránt tudták alkalmazni nyílt területeken lezajló csatákban, ostromokban, és erődítések védelménél is. A csatározók minden területen, a lovasok által megközelíthetetlennek bizonyultakon is bevetettek voltak. Eleinte nem ismerték el ezeket a harcosokat a lovasokkal egyenértékű katonákként, de ez megváltozott ⁵³ a XIV-XV. századra a nagyobb létszámú hadseregek megjelenésével. ⁵⁴

A legelterjedtebb páncéltípusok a *hara-ate* és a *dómaru* voltak. A *hara-ate* egy egyszerűsített, *szanékból* összekötött páncélzat volt, amely nem nyújtott védelmet az oldalsó és a hátsó támadások ellen. Ez a páncéltípus olcsó volt, ezért az alacsonyabb rangúak között terjedt el a használata. A *dómaru* az előbb említett páncélzatnak egy kiegészített változata volt, amely már megfelelő védelmet nyújtott viselőjének az oldal irányból és a hátsó irányból ért behatások ellen is. Ez a páncéltípus természetesen drágább volt, mint egyszerűsített változata, de még így is elérhető volt a kicsit jobb anyagi háttérrel rendelkező, alacsonyabb rangú harcosok számára is. Idővel, ahogy a gyalogság jelentősége nőtt, a lábszáruk védelmére, a lovasok által használthoz hasonló, ugyanakkor sokkal könnyebb, bőrből készült lábszárvédőt, a *szuneatét* és kézfejük és alkarjukat védő vasalt kesztyűt, a *kotét* kezdték el használni. ⁵⁵

⁵³ Ebben az időszakban a krónikák a katonai egységet úgy határozzák meg, amelyet 60 lovasnak és 50 gyalogosnak kellett alkotnia.

⁵⁴ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 62. o.

⁵⁵ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 62-66. o.

Legfőbb fegyverük nekik is az íj⁵⁶ volt, melyek teljesen azonosak voltak a lovas harcosok által használtakkal. Természetesen a szamuráj harcosok elengedhetetlen fegyverei, a *tacsi*, és a *tantó* is minden csatározó alapfelszerelésébe tartozott. Általában ezek a harcosok is az íj használatát preferálták, de voltak olyanok is közülük, akik a közelharc fegyvereit használták szívesebben. Így alakultak ki a *naginatát*, a *maszakarit*, *jarit* és az *ódacsi* használó csapatok. A *maszakari* leginkább egy fejszéhez hasonló csatabárd volt, amelyet lándzsák megjelenése után már eltűnt a használatból. A *jari* a *naginatához* hasonló fegyver volt, különbség csupán annyi volt, hogy a végére a hajlított penge helyett egy ugyanolyan hosszú egyenes pengét erősítettek, mellyel leginkább csak szűrni lehetett. Az *ódacsi* egy, a XIV. században megjelent kardtípus volt, melynek hossza elérhette a 2,1 métert is, és inkább szúrásra, mint vágásra használták. Ezeket a gyalogsági fegyvereket nagyobb sikerekkel tudták alkalmazni a lovas rohamok kivédésénél, hiszen tökéletesen alkalmasak voltak, széles kaszáló mozdulatokkal a lovak lábainak megsebesítésére, ezzel gyakorlatilag megfosztották a lovas harcost legfontosabb előnyeitől: a gyorsaságtól és a mozgékonyaságtól.⁵⁷

A csatározókat leginkább a lovascsapatokon való rajtaütéseknél rejtett állásokból és erődítések védelménél, vagy ostrománál alkalmazták. A lovasok által megközelíthetetlen terepeken, mint például sűrű erdőségekben, mocsaras vidékeken vagy városokban is a csatározókat vetették be őket. A nyílt területen folyó harcok során elszórva helyezkedtek el, és csak úgy, mint a lovas csapatok, nem alkalmaztak zárt alakzatokat.⁵⁸

Az 1336-ban, a Honsú szigetének déli részén található Heiankjóért folytatott, Godaigó császár és Asikaga Takaudzsi között folyó háború során lezajlott csata során nagy sikerrel alkalmazták a csatározókat. A császári csapatok a város közeli Hiei hegyen vertek táborn, még az asikaga csapatok a városban és annak környékén építették ki védelmi vonalaikat. A császári csapatok erőfölényben voltak és egyetlen megsemmisítő rohammal akarták bevenni Heijankjót. Ez a szándékuk egészen a város körül húzódó védelmi vonalak áttöréséig sikerrel is járt, hiszen a lovas szamurájok rohamával a csatározók nem tudták felvenni a harcot a nyílt terepen. Ezután lovas csapatok sikereiken

⁵⁶ A korai feljegyzések szerint a csaták során szerzett sérülések közel hetvenöt százalékát nyilak okozták. Ez is mutatja, hogy mennyire volt domináns ez a fegyvertípus a japán harcok alatt. Ezek az arányok egészen a XV. századig változatlanok maradtak, amikor is a lándzsás csapatok váltak a japán haderő gerincévé.

⁵⁷ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 62-74. o.

⁵⁸ Turnbull, Stephen: War in Japan 1467-1615. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002., 12. o.

felbuzdulva csatározóikat hátrahagyván benyomultak a város központjáig, ahol az asikaga csatározó csapatok kihasználva a szűk mozgástér adta lehetőségeket az ellenség lovasai ellen, eredményes ellencsapást mért a támadó lovasokra, melyek ezen meglepődve a visszavonulást választották. Miközben igyekeztek kivonni csapataikat a város utcáiról a házakban és kisebb utcákban elhelyezkedő csatározók megsemmisítő nyílzáport zúdított rájuk folyamatosan. Mire sikerült kiérniük a városból, erőik nagy része a visszavonulás során megsemmisült, a maradék a Hiei hegyen létrehozott állásaikba menekült vissza, amit még két hónapig sikerült megtartaniuk, majd rendezett visszavonulásba kezdtek a hegyek felé. A közel hatvan évig tartó háborúskodás, ahogy azt már a történelmi bevezetésben is láttuk, az asikagák győzelmével zárult. Ami számunkra lényeges ebből, hogy a csata leírásából egyértelműen kitűnik, hogy a lovas csapatok mennyire fölényben voltak nyílt területeken, viszont a zártabb, mozgásterüket beszűkítő környezetben a csatározók egyértelmű fölénye mutatkozott meg.⁵⁹

A lándzsások

Annak következtében, hogy a csatározók soraiban a különböző lándzsák típusai egyre közkedveltebb és gyakrabban használt fegyverekké váltak, a XV. század végére már a lándzsás csapatok adták a japán hadseregek törzsét. Ennek a fegyvertípusnak az elterjedését nem követték a harcászatban bekövetkező jelentős változások, így a XV. század végéig nem tudták kihasználni az ezekben a fegyveres csapatokban rejlő harci potenciált.⁶⁰

Eleinte a lándzsákat, a szegény emberek *naginatájaként* ismerték. A XV. századra megjelenő egyre nagyobb számú hadseregekben a kiképzés során általánosan és rendszeresen végrehajtott gyakorlásnak

⁵⁹ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 77-82. o.

⁶⁰ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 85. o.

Ezzel párhuzamba állítható az 1870-1871-ben megjelenő francia szórólöveg esete, melyet ugyan már alkalmaztak a poroszok elleni háborúban, viszont a harcászati szempontból nem megfelelő módon, így az ezekben rejlő tüzerőt nem tudták hasznukra fordítani.

köszönhetően a lándzsás csapatok egyre összehozottabbá váltak és zárt alakzatokba rendeződve már kitudták használni a fegyvereik által nyújtott minden lehetőséget. A XV. század végi feljegyzések szerint a közelharc fegyverek által okozott sebesülések nagyobb részét már a lándzsák okozták, 1467-ig - az Ónin-háború kezdete, amikor is a japán történelem során első ízben kezdték alkalmazni nagyobb tömegekben a lándzsás csapatok, ezzel a lovasságot háttérbe szorítva - a vágásra alkalmas fegyverek által okozott sérülések a közelharc sebzések kilencvenkét százalékát tették ki, míg a lándzsák ennek csupán két százalékát. A lándzsás alakulatok nagyobb tömegben és zárt formációban történő alkalmazásuk megjelenésével ez az arány jelentősen megváltozott: a sebesülések immár nyolcvan százalékát tették ki a lándzsák által ejtett szúrt sebek. Ezek az arányok a XVI. századtól kezdve a nem lövedékek által okozott sebzésekre vonatkoztak csak, mivel a majd a későbbiekben tárgyalt *teppók* megjelenésével lövész csapatok is jelentős pusztításokat vittek végbe a csaták során.⁶¹

A páncélzatuk szinte teljesen megegyezett a korábban a csatározóknál leírtakéval.

A lándzsák átlagos hossza 5,5 méter volt, de hosszúságukon gyakran változtattak, mint például Oda Nobunaga, aki lándzsás csapatait 8,2 méter hosszú lándzsákkal szerelte fel. Ezeket a fegyvereket használójuk gyakran egészítették ki a nyélen kisebb tüskékkel, hegyes kampókkal, melyekkel a közelharc jelentősen növelni tudták fegyvereik sebzését, hiszen így már nem csak a lándzsa hegyével, hanem a nyélre felszerelt kiegészítőkkel is komoly sebzéseket tudtak okozni. Hasonló változtatásokat gyakran a lándzsa pengéin is végeztek, ezekkel új típusú lándzsákat, a *kama jarikat* és a *dzsumondzsikat* hozva létre. A *kama jari* egy, a *kumadéhoz* hasonló lándzsatípus volt, amelynek pengéjére egy éles horgot kovácsoltak. A *dzsumondzsi* ettől annyiban különbözött, hogy a pengén két ilyen horgot helyeztek el egymással szemben. A *tacsi*, és a *tantó*, mint alapvető fegyverek, ezeknél a harcosoknál sem maradhattak el.⁶²

A lándzsások nagy tömegekben, zárt *falánx* formációban rendkívül eredményesen ellen tudtak állni a lovas harcosok rohamaival szemben. Hosszú lándzsájukat föld-

⁶¹ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 86-88. o.

J Bryant, Anthony; McBride Angus: Samurai weapons, armour, tactics 1550-1600. Osprey Publishing Ltd., London, 1994.

Turnbull, Stephen: Samurai armies 1550-1615. Osprey Publishing Ltd., London, 1979., 32-33. o.

⁶² Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 89-90. o.

Turnbull, Stephen: War in Japan 1467-1615. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002., 16-17. o.

höz támasztva, az első pár sor lándzsahegyekből álló falat hozott létre a *falanx* előtt, ezzel a lovasok számára szinte áttörhetetlen, halálos akadályt hozva létre. Az íjászok támadásai ellen nagyméretű téglalap alakú fatáblákat alkalmaztak, melyek nem képeztek állandó részét felszerelésüknek, csupán védelmüket szolgálták addig, amíg a közelharc megkezdéséhez szükséges távolságba nem tudtak érni az ellenséges csapatokhoz. Ilyen nagyméretű fapajzsokat használtak minden alkalommal az erődítések védelme során is.⁶³

A tűzfegyverek

A tűzfegyverek a japán szigetvilág területén a XV. században jelentek meg és a XVI. században terjedtek. 1453-ban egy portugál kereskedő hajó Kjúszútól dél-nyugatra található kisszigetnél, Tanegasimánál hajótörést szenvedett és a partra szálló

matrózok három muskétát mentettek meg a hajóról. Ezek közül a muskéták közül kettő darab egy Tokitada nevű helyi földes úrhoz, egy darab pedig a Negorodzsi szentély papjaihoz került. Az egyik hajótörött, portugál kereskedő, Mendes Pinto úgy beszámolóiban, hogy a japánok számára teljesen újak voltak ezek a tűzfegy-

verek. Ez az állítás valójában nem állja meg a helyét, mivel a japán területeken már 1466 óta megközelítőleg kilencven éve használtak kezdetleges löfegyvereket.⁶⁴

Ezek háromcsövű, kövek és kisebb nyilak kilövésére alkalmas rendkívül kezdetleges eszközök, a *hiják* (jelentése: tűznyíl) voltak.⁶⁵ Ezek a fegyverek három egy-

⁶³ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 21-22. o., 96. o.

Turnbull, Stephen: Ashigaru 1467-1649. Osprey Publications, Oxford, 2001., 51-55. o.

⁶⁴ Turnbull, Stephen: Samurai armies 1550-1615. Osprey Publishing Ltd., London, 1979., 4. o.

Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 143-145. o., 148. o.

Keegan, John: A hadviselés története. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2002., 53. o.

Turnbull, Stephen: Nagashino 1575 - Slaughter at the barricades. Osprey Publishing Ltd., London, 2000., 18-20. o.

máshoz hegesztett, huzagolatlan vascsőből és egy nagyon kezdetleges görbített tus részből álltak. A fegyver elöltöltős volt, és az ekkor még külföldről importált puskaopt lefojtva, egyszerűen csőbe helyezték az éppen kilőni kívánt apró nyilakat vagy köveket. A lövedékek nem voltak szabályosak, így a löporgázok elszökhettek. A csővek zárt végén elhelyezkedő apró lyukaknál, az európai számszeríjakhoz hasonló serpentin elsütőszerkezetekkel begyűjtva a puskaopt, a fegyver körülbelül kétszáz méterre tudta kilőni lövedékeit. Ezeket a leginkább apró ágyúhoz hasonlítható fegyvereket főleg falak rombolására használták, mivel rendkívül pontatlanok voltak. Ezeknek a fegyvereknek a létezését az is bizonyítja, hogy két okinavai erőd, Akenadzso és Kacurendzso romjai körül számos cserép, ő, mézke, korall és homokke lövedéket találtak. Azt, hogy ez még a XV. században történt, az bizonyítja, hogy Kacurendzso várát 1458-ban elhagyták védői, és azóta nem is folytak környékén harcok. További bizonyítékként szolgál az a tény is, hogy ennek a két erődítménynek romjain csupán a földtől negyvenöt centiméter magasságban nyíló lövéseket találhatunk. Ezek a lövések egyértelműen csak löfegyverek használatára készültek, hiszen a japán íjak mérete legalább 1,8 méter volt, így azokkal ebben a magasságban igencsak problémás lett volna nyilazni. A XV. századi katonai feljegyzések szerint a kövek okozta sérülések hirtelen megnöttek a század második felében, ami arra enged minket következtetni, hogy ezek a fajta tűzfegyverek rendkívül elterjedté váltak.⁶⁶

1544-re Mendes Pinto beszámolóiból kiderül, hogy mire öt és félhónapnyi tartózkodásuk után elhagyták a szigetet az ottani fegyvermestereknek sikerült a három eredeti lemásolásával hatszáz *teppót* - a muskéta mintájára kialakított japán tűzfegyver - legyártaniuk. Ezek a fegyverek az elkövetkezendő húsz év során teljesen elterjedté váltak a szigetvilág nyugati területein. Feljegyzések szerint falvakban körülbelül száz, még a városokban legalább ezer ilyen tűzfegyver volt található. A földvárakat ennek hatására birodalom szerte megerősítették, úgy hogy a földfal közepébe keskenyebb kőfalat húztak.

⁶⁵ Unszei Dangoku, korabeli történetíró beszámol arról, hogy az Ónin-háburú alatt egy torony ostrománál egy „repülő tűzlándsát” lőttek ki a védők. Valószínűsíthető, hogy a tűzlándsza egy háromcsövű hía által kilőtt lövedékek egyike volt.

⁶⁶ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 147-153. o.

A XV. századi Európában a huszita háborúk (1420-1434) során a várostromoknál rendkívül hasonló fegyvereket alkalmaztak. Az eltérés csupán annyi volt, hogy három helyett egy cső lett erősítve a nem görbített, hanem egyenes tus részre.

1570 és 1582 között, mikor Oda Nobunaga legyőzte a takedákat, a tűzerő koncentrált alkalmazásával forradalmasította a hadviselést. A fegyvereknek háromszor nagyobb volt az öléstávolsága, mint a japán nyilaknak.⁶⁷ Így a takedáknál többségben levő íjászokat könnyűszerrel győzte le, ezt az erőfölényt a nagasinói csata későbbiekben történő elemzésében fogjuk szemléltetni.⁶⁸

Közép- és nyugat-japán területek jelentős előnyben voltak a keleti régióhoz képest, hiszen a löporgyártáshoz szükséges alapanyagokat és fegyvereket is könnyebben tudták importálni. Az asikaga *sógunok* a XVI. század végére megszerezték a *teppókhoz* optimális összetételű puskaforhoz az arányokat⁶⁹ a „déli barbároktól” (az európai kereskedőket hívták déli barbároknak). A robbanás erejét a kálium-nitrát, más nevén a salétrom adta, az alacsonyabb gyulladáspontot a kénnek köszönhetette, és a két összetevő kémiai összekapcsolására szénport használtak. Ezeket az összetevőket megőrölték, majd bevizezve iszaphoz hasonló állagúvá tették, majd folyamatos melegítéssel kiszikkasztották. A végterméket durva szemcsékké őrölve kapták meg a puskaport.

A XVI. század végére a Kuritoma⁷⁰ kovácsok egy rendkívül eredményes huzagolási technikát dolgoztak ki, ezzel jelentősen pontosabbá téve a *teppókat*.

A fegyvergyártás főleg Tanegasima szigetén és a Negorodzsi szentélyeiben fejlődött gyors iramban. 1510-re a negorodzsi papok tagjaikból létrehozták a *teppó sút*, egy rendkívül eredményes háromszáz főből álló lövésegységet.

A huzagolt fegyverekhez ólomgolyókat gyártottak, hiszen ez az aránylag puha fém, még ha nem is volt teljesen szabályos, nem tudta tönkretenni a csövek belsejét.

Egyes tartományurak, mint például az ueszugik és a hodzsók megfelelően alkalmazták a puskaokat harcászatukban, és fegyverzetük szerint feladat-specifikus egy-

⁶⁷ A XVII. századi életet bemutató, a Híres jelenetek a fővárosból című paraván egyik részében egy lövész és egy íjász fegyvereinek erejének összehasonlítása volt látható, ahol is egy mellpáncélra lőttek. A lövész a páncélt harminc méterről is át tudta lőni, míg az íjász maximum tizenkettő-tizennégy méter távolságból volt erre képes.

⁶⁸ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 145-147. o.

Turnbull, Stephen: Samurai armies 1550-1615. Osprey Publishing Ltd., London, 1979., 10. o.

⁶⁹ Ahhoz, hogy a puskaorral a maximális robbanó erőt el tudjuk érni, megfelelő arányban kell használni az összetevőket. A két ilyen leghatékonyabb arány a salétromnak, a kénnek és a szénnek a vagy 77:13:10, vagy a 80:12:8 arányú elegyítése volt.

⁷⁰ A Kuritoma nemzedék összes tagja kovács volt - mivel a *sógunátus* egy helyre telepítette, és megfosztotta őket költözési joguktól -, így hatalmas tudásra tettek szert és az európaiakat megelőzve sikerült kifejleszteniük a huzagolási technikát. Az Európában a fegyvercsöveket a XVII. századfordulón kezdték el huzagolni, de az első szabadalmazott huzagolási technika 1735-ben lett bejegyezve.

A Kuritoma kovácsok egy igen egyszerű, ám de hatásos technikát használtak, a még izzó csőbe egy magasabb hőfokon edzett csavart hajtottak.

ségeket (lovas, puskás, lándzsás) hoztak létre. A lövész csapatok közé elszórtan íjászokat és lándzsásokat helyeztek el, hogy megvédjék azokat az ellenséges erők támadásaitól. Erre azért is szükség volt, mivel a *teppó* használata rendkívül időigényes művelet volt. Ezt kiküszöbölendő, a csapatok háromfős egységekre osztották erőiket és a csoportok felváltva folytonosan tudtak tüzelni. Azok a családok, mint például a takedák, akik nem ismerték fel a *teppók* jelentőségét és megmaradtak a hagyományos japán harcászatnál, azoknak vagy befolyása jelentősen visszaszorult, vagy teljesen megsemmisültek, mint ahogy ezt a takedák esetében is láthatjuk a későbbiekben.⁷¹

Ahhoz, hogy megértsük a *teppók* jelentőségét a XVI. századtól a japán harcászatban, arra talán a nagasinói csata elemzése a legalkalmasabb. A csatáról kivételesen számos forrással rendelkezünk, amelyeket főként japán paraván képek, a korabeli krónikák és a csatában felvonuló parancsnokainak levelezései nyújtják. A nagasinói ütközet világtörténeti jelentőségű, mivel véleményünk szerint abban az időben az egész világon itt alkalmazták a legkorszerűbben az egyéni lőfegyvereket. Mindezek ellenére furcsa, hogy alaposabb elemzést a csatáról nem találhatunk a szakterülettel foglalkozó nyugati irodalomban.

Az ütközetre 1575. május 21.-én került sor Oda, Tokugava erők és a takedák között, Honsú szigetének dél-nyugati részén. Az odák és tokugavák háromszoros túlerőben voltak a maguk tizenhatalvezzer főjével a takedák hatezer harcosával szemben. Valójában az események középpontjában nem a nagasinói vár állt, annak ellenére, hogy a csata innen kapta a nevét. Az erődítményt a takedák ostrom alá vették és a vár felmentésére Oda Nobunaga és Tokugava Iejaszu seregei indultak. Mikor Takeda Kacujori tudomást szerzett a felmentő seregek közeledtéről, csapatait nyugat felé indította, és a vártól két kilométerre Sitaragaraka síkján készült fel az odák támadására. A terep aránylag egyenletes volt, a kisebb Rengó folyóra néző dombvonalat, az alacsony Dandzsó dombok nem képeztek komolyabb terepakadályokat. A tokugava és takeda erők a Rengó folyó két oldalán sorakoztak fel. Oda Nobunaga erőit a tokugava csapatok mögé pár száz méterre vonultatta fel, a Csa'uszu hegy lábához. A tokugavák a Dandzsó dombok lábánál bambusz akadályokkal erősítették meg a területet: a lövészek deszkákból és

⁷¹ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 147. o., 156-165. o.

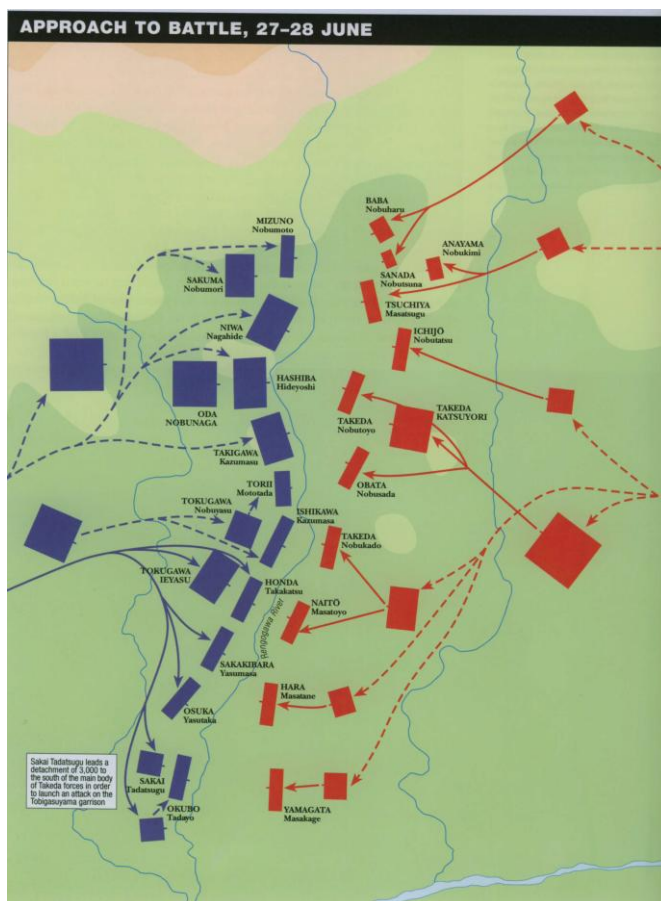
Keegan, John: A hadviselés története. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2002., 53. o.

Turnbull, Stephen: Nagashino 1575 - Slaughter at the barricades. Osprey Publishing Ltd., London, 2000., 12-27. o.

Turnbull, Stephen: Samurai armies 1550-1615. Osprey Publishing Ltd., London, 1979., 33-34. o.

Turnbull, Stephen: War in Japan 1467-1615. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002., 18-19. o.

szalmából készített védelmi állásokat hoztak létre, melyek mögött íjász és lándzsás csapatok kiegészítésével várták a takedák rohamát. A csata reggel hat órakor kezdődött, amikor a dombvonalaktól délre elhelyezkedő Sitaragara sátságán egy átkaroló támadást kíséreltek meg. Szándékukat a tokugavák még időben észrevették, és meg tudták hiúsítani. Ezután a centrum területeken, a dombok lábánál a takedák nagy veszteségekkel járó támadást indítottak, hogy lekössék a tokugava erőket és támogassák a délen, és most már északon is folyó átkaroló manővereket. A takedák nem alkalmaztak megfelelő mennyiségű tűzfegyvert és a harcászataikat sem reformálták meg úgy, ahogy ellenségeik. Amikor a szervezetlen csapatok támadása lendültek, a rendezett tokugava lövészek tűzereje alaposan megtizedelte őket, és mivel a parancsnokok különböző színű díszes páncélzatokat viseltek, ők is komoly veszteségeket szenvedtek, hiszen már messziről, könnyűszerrel ki tudták őket löni. A középső területen folyó harcok a takeda sereg tizenhét százalékának pusztulását eredményezték. A Sitaragara síkon történő átkarolás

ugyanilyen sikertelen volt és ugyanekkora veszteségekkel járt, de a jobb szárnyon az északi csapatoknak sikerült áttörni a dombok vonalán, és a tokugava erőket leküzdve eredményes támadást hajtottak végre az odák ellen, akik erre elkezdték a visszavonulást.⁷²

A takedák fellelkesülve sikereiken tovább folytatták az előrenyomulást, a bal- és a középső szárny pedig tovább folytatta a támadást, hogy támogassa őket. Azonban ez csupán egy előre megtervezett hadicsel része volt, hiszen Nobunaga csapatai a Csa'uszu hegy lábánál megsemmisítették a jobb szárnyon túlságosan magabiztosan előrenyomuló csapatokat. Ezzel a takedák szinte minden parancsnokukat elvesztették, a megmaradt harcosokon pedig

⁷²Erre csak azért került sor, mert Nobunaga ketté akarta választani a takeda sereget, ezért a visszavonulók a dombvonalak mögé csalogatták ezzel elvágva őket a főszereg szeme elől.

még a szokásosnál is nagyobb rendezetlenség lett úrrá, mely a hatalmas veszteségek által keltett pánikhangulattal vegyülve a takeda sered megmaradt részeinek a meneküléséhez vezetett. A takeda vereség után történtek a továbbiakban, elemzésünk szempontjából már kevésbé fontosak.⁷³

Tüzérségi eszközök

Az első komolyabb ágyúkat, csak úgy, mint a *teppókat*, a portugálok hozták be a szigetvilág történetébe, melyeket azután - a kézi lőfegyverekhez hasonlóan - a rendkívül tehetséges japán kovácscsaládok nagy sikerrel tudták előállítani. Párhuzamba állítható a kézi lőfegyverekkel abból a szempontból is, hogy ezeknek ugyanúgy, mint az utóbbiaknak, megtalálhatóak voltak korábban a japán birodalom területén primitívebb változatai is.

⁷³Ledbetter, Nathan H.. The Battle of Nagashino, <http://www.samurai-archives.com/ban.html> (letöltés ideje: 2012-10-20)

Turnbull, Stephen: Nagashino 1575 - Slaughter at the barricades. Osprey Publishing Ltd., London, 2000.

Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 165-174. o.

Turnbull, Stephen: War in Japan 1467-1615. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002., 19-20. o.

A nagasinói csatában felmerült vitás kérdések:

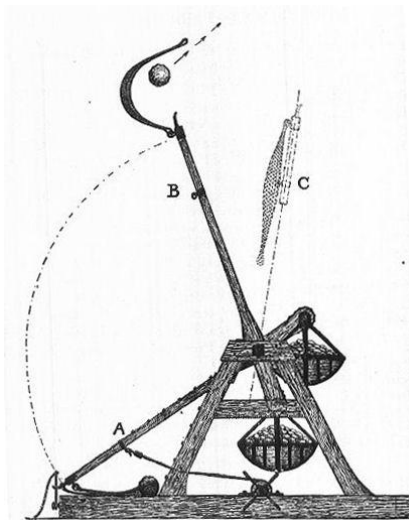
A történelem által elfogadott adatok szerint Oda Nobunaga szinte hihetetlenül nagyszámú, háromezer fős *teppó* sereget vonultatott fel. Ezzel ellentétben egy XVI. század végi krónika, melyet az odák egy szövetségese írt, a háromezer fős *teppós* csapatok helyett csupán ezer lövésről számol be. Habár nem ez a hivatalos adat, valószínűsíthetjük, hogy a krónika szolgál hiteles adatokkal.

Kurosava Akira *Az árnyéklovass (kagenusa)* című, 1980-as filmjében viszonylag hű képet kapunk a nagasinói csata egykori történéseiről. Az egyetlen hiba, mely miatt egy széleskörű tévhit alakult ki a csata befejeződésével kapcsolatban, hogy a megmaradt takeda erők látva reménytelen helyzetüket egy végső, hősiességük vesztével járó lovas rohamra indultak a tokugava állások felé. Ez már csak azért sem volt lehetséges, mivel a XVI. században a csapatoknak már csak tíz, legfeljebb húsz százalékát tették ki a lovas egységek, és azokat kizárólag felderítési feladatokban vetették be. Ennek fényében miért feltételeznénk azt, hogy ez a takedák esetében másképp volt?

A nagasinói csata helyszínén napjainkban az alkalmazott bambuszakadályok modelljei szolgálnak turista látványossággént. Ezek az akadályok a Rengó folyó mellett húzódó dombvonal lábánál lettek felállítva. A csata történéseinek ismeretében ezeket az akadályokat inkább a Sitaragara síkon állíthatták fel, hiszen a tokugava csapatok minden bizonnyal számítottak az átkaroló mozdulatokra. A dombok lábainál már csak azért sem valószínű, hogy ilyen akadályok voltak találhatóak, mivel a domborzat harcászati szempontból szükségtelenné tette azok alkalmazását.

Az ütközet helyeire bizonyítékkul szolgálnak az ásatások során előkerülő lövedékek elhelyezkedése, sűrűsége is, hiszen ahol kisebb területen többet találunk ezekből, ott feltételezhetjük, hogy nagyobb lövészegységek által folytatott ütközet volt.

A mongol inváziók előtti időkből nem rendelkezünk semmilyen forrással a japánok által használt tüzérségi eszközökről.⁷⁴ Az inváziót követően a hódító seregek által használt követő gépeket, a nyugati fogalmaknak megfelelően *trebuchet*-kat viszont már sikeresen lemásolták és hatékonyan alkalmazták főleg erődítések ostrománál. Ezek a *trebuchet*-k gében masszív faszerkezeten forgó hosszú gerendák voltak, melyeknek a hosszabbik végére egy kampó volt kialakítva. Erre a kampóra egy köteleken lógó bőrpólyába akasztották a kilónyi kívánt követ. Ez a leginkább parittyához hasonló felfüggesztés a követő gép működése közben, mikor a gerenda vége pályájának végére ért, a centrifugális erőnek köszönhetően leakadt a kampóról, majd a kővel együtt a célzott irányba repült. Ezeket az eszközöket eleinte emberi erővel működtették, úgy, hogy a mozgási tengelyhez minél közelebb egy hosszú kötelet rögzítettek a gerenda rövidebbik végére, melyet meghúzva egy kisebb csoport ember kilőtte a követ. E művelet során az erőkarok nyújtotta lehetőséget használták ki, hiszen a gerenda rövidebb végét csak kisebb távon kellett elmozdítani - de azt nagyobb erővel - ahhoz, hogy a hosszabbik végén lévő kampónak megfelelő hosszúságú körpályát biztosítsanak annak érdekében, hogy a létrehozott lendület messzire el tudja repíteni a lövedéket. Később ezt az "erőforrást" nagy tömegű ellensúllyal helyettesítették, ezután az emberi erő csak a szerkezet felhúzására kellett.⁷⁵

Az első ágyúkat, csak úgy, mint a *teppókat* a portugál kereskedőktől vették át.

A *sógunok* ezeknek a tüzér eszközöknek a gyártását és alkalmazását monopolizálták, hogy a kialakult erőviszonyokat megőrizzék. A korszerű ágyúk teljesen a háttérbe szorították a

⁷⁴Még ha nincsenek is konkrét bizonyítékok, akkor is valószínűsíthető, hiszen a birodalom területén az íjász hadviselésnek rendkívül fejlett kultúrája volt, hogy különböző típusú nyílvető gépeket - még ha nem is széles körben elterjedten - használtak.

⁷⁵Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 182-183. o.

Vemming, Peter. Reconstructing Medieval Artillery,

<http://www.archaeology.org/online/interviews/vemming/index.html> (letöltés ideje: 2012-10-20)

Az első hiteles beszámoló 1468-ból, az Ónin-háború idejéből származik, melyben egy olyan *trebuchet*-ről számol be, amely egy három kilogramm súlyú lövedéket közel háromszáz méterre volt képes elhajítani.

korábbi tűzer eszközöket, nem úgy, mint ahogy azt a *teppók* és az *íjak* esetében láttuk. A források szerint ahhoz, hogy a *sógunnal* ellenséges fölbirtokosok is ilyen tűzeszközökhöz jussanak, gyakran cselhez folyamodtak, melynek során egy-két hűbéresüknek megparancsolták, hogy térjenek át a keresztény hitre, ugyanis ilyen esetekben az európai misszionáriusok, hogy védelmet szolgáltatassanak újdonsült híveiknek, gyakran ágyúkat és lőfegyvereket adományoztak azoknak, melyeket később, hűbérúri mivoltának köszönhetően a fölbirtokos kénye s kedve szerint használhatott.⁷⁶

A japánok által használt ágyúk teljességgel megegyeztek a korban Európa szer- te használtakkal. A XVI. században legelterjedtebb típus a *furanki* nevezetű hátultöltős ágyú volt. Habár a portugálok hozták be, neve alapján frank eredetére következtethetünk. Az ágyút csőfarfedője, mely a töltési felületet zárta be, fából készült. Ez okból kifolyólag a lőporgázok egy része kiszökött a hátulsó részen, ami nagyban csökkentette a lövedék hatótávolságát. Ennek ellenére a közel másfél kilogrammos hét centiméteres golyóikkal jelentős pusztítást tudtak véghezvinni. Hátultöltős mivoltának köszönhetően a későbbiekben elterjedt nagyobb kaliberű elöltöltős ágyúkhöz képest jelentősen gyorsabb tüzelésre volt képes. Az Oda Nobunaga korában egyre inkább elterjedtté váló nagyméretű, ormótlan csapatszállító hajók felfegyverzésére is ezeket a típusokat használták forgótalpakra erősítve. Ezek a hajótípusok nem voltak jelentősek a japán hadviselésben, de mivel a koreai hadjárat során a tengeri csaták rendkívüli hatással voltak annak kimenetelére, ezért úgy véltük, hogy az egyik leghíresebb japánhoz köthető tengeri csatával, a szacsoni csatával fontos hogy foglalkozzunk.⁷⁷

Miután 1580-ban összes *daimjo* behódolt a központi hatalomnak, Hidejosiban új terv kezdett körvonalazódni: Kína meghódítása. Személyes ambíciók motiválták, hogy hatalmas birodalmat hozzon létre, valamint az, hogy a *daimjók* ingatag hűségét

⁷⁶ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 181-184. o.

Keegan, John: A hadviselés története. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2002., 54. o.

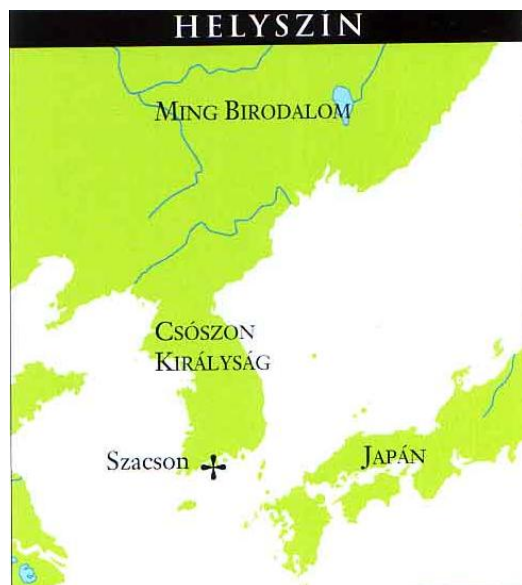
Ótomo Josisige 1560 tavaszán írott levelében igen jól érezhető az ágyúk fontossága:

„Kérlek, küldjeteK egy másik ágyút, mert a tengerparton lakom, közel az ellenségeimmel közös határhoz, s védekeznem kell ellenük. Ha egy ágyúval megoltalmazhatom bitokaimat, e földek jól teremhetnek, én pedig templomot építtetek Deus számára, és megengedem a padréknak és keresztényeknek, hogy továbbutazzanak, s végül megengedem a portugáloknak, hogy letelepedjenek itt.”

⁷⁷ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 183-185. o.

Egy, a korban élő jezsuita szerzetes, Organtino Grechi-Soldi beszámolója szerint az 1578-ban egy a leginkább portugál típuskora hasonlító, monumentális méretű hadihajó építésére került sor. Egyes források szerint - melyek valószínűsíthetően erősen túloznak - a harminchat méter hosszú, huszonegy méter széles, acéllemezekkel borított többszintes hajón ötszáz fős legénység tevékenykedett.

megszilárdítsa az anyagi haszonnal kecsegtető hadjáratral. A legkönnyebben a Koreai-félszigeten keresztül tudta csapatait a Ming Birodalom területeire juttatni, ezért felszólította Koreát hogy biztosítson csapatainak szabad átvonulást. Azonban a koreai Csószon Királyságot képviselő Szondzso király (1567-1608), a Ming dinasztiával ápolt szövetséget ezért nem mutatott hajlandóságot a japán követelések teljesítésére. Ezért 1592 máj. 23-án 15000 japán harcos lépett Korea partjaira, majd miután döntő győzelmet arattak a szárazföldi csapatokon, biztosították a déli partvidék, hogy lehetővé tegyék a biztonságos átvonulást. Koreában rendkívül elmaradott volt fegyverzettechnika a japánokéhoz képest, hadsereg is visszamaradott volt, a nagy hatótávolságú íjakat részesítették előnyben, melyekhez képest látványosan megnyilvánultak a japán *teppók* fölénye. A legtöbb koreai harcos páncélzatot sem használt. Koreában ez a visszafejlődés időszakasza, egyetlen egy szempontból voltak kiemelkedőek, és ez pedig a haditengerészetük volt. A XVI. század második felében Koreában jelentős hadiflotta fejlesztésekre kerül sor. Ez főleg Li Szun Sin admirális reformálásra irányuló tevékenységeinek köszönhető. Azért volt szükség az újításokra, mert a század során, a vakók - japán kalózok – jelentős befolyásra tettek szert és rettegésben tartották a Kelet ázsiai térséget, gyakran még a nagyobb part menti ming városokat is kifosztották.⁷⁸

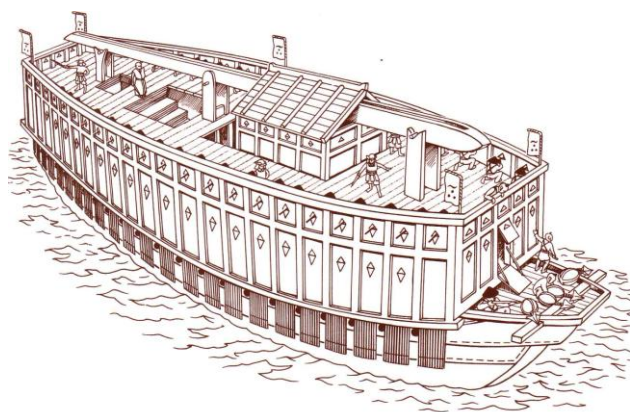
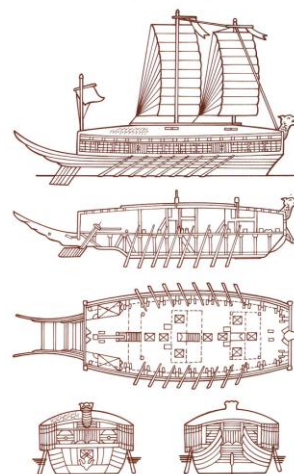
totta Koreát hogy biztosítson csapatainak szabad átvonulást. Azonban a koreai Csószon Királyságot képviselő Szondzso király (1567-1608), a Ming dinasztiával ápolt szövetséget ezért nem mutatott hajlandóságot a japán követelések teljesítésére. Ezért 1592 máj. 23-án 15000 japán harcos lépett Korea partjaira, majd miután döntő győzelmet arattak a szárazföldi csapatokon, biztosították a déli partvidék, hogy lehetővé tegyék a biztonságos átvonulást. Koreában rendkívül elmaradott

volt fegyverzettechnika a japánokéhoz képest, hadsereg is visszamaradott volt, a nagy hatótávolságú íjakat részesítették előnyben, melyekhez képest látványosan megnyilvánultak a japán *teppók* fölénye. A legtöbb koreai harcos páncélzatot sem használt. Koreában ez a visszafejlődés időszakasza, egyetlen egy szempontból voltak kiemelkedőek, és ez pedig a haditengerészetük volt. A XVI. század második felében Koreában jelentős hadiflotta fejlesztésekre kerül sor. Ez főleg Li Szun Sin admirális reformálásra irányuló tevékenységeinek köszönhető. Azért volt szükség az újításokra, mert a század során, a vakók - japán kalózok – jelentős befolyásra tettek szert és rettegésben tartották a Kelet ázsiai térséget, gyakran még a nagyobb part menti ming városokat is kifosztották.⁷⁸

Koreában a *panoszkon* típusú kétárbocos hajók voltak elterjedtek. Ezek a csatahajók két-három fedélzetesek voltak, ötven tengerész és százhuszonöt hajóskatona szolgált a fedélzetükön. A katonák a legfelső fedélzeten helyezkedtek el, ahol könnyen tudtak az ellenséggel hadakozni. A lapos törzsű, viszonylag alacsony merülési vonalú, vitorlával és evezővel egyaránt hajtott hajók a koreai partvidékhez teljességgel alkalmazkodtak. Megfelelő szerkezeti felépítésük lehetővé tette, hogy kedvezőtlen széljárásban is jól manőverezzen, sőt az evezők használatával képes volt megfordulni közép-pontja körül. Fegyverzetükben a hangsúlyt a nagy hatótávolságú tüzérségre helyezték (robusztus hajótest, széles nyitott felső fedélzet, legkevesebb tizenkét ágyú, amelyek

⁷⁸ Devries, Kelly; Dougherty, Martin; Jorgensen, Christer; Mann, Chris; McNab, Chris: Sorsdöntő csaták - melyek megváltoztatták hadviselés arculatát (I. E. 1457-I. SZ. 1991.). Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2009., 108-110. o.

háromszázhatvan fokos szögben fordulnak): különböző hatótávolságú ágyúkat, mozsarakat alkalmaztak, melyek a szigonyszerű *tedzson* nyílveszszőket és a *csolvan* elnevezésű kerek lövedékeket akár ezer méterre is elrepítették. A másik fajta koreai hajó a már sokkal kevesebb számban gyártott, *kobuszkon*, a teknőshajó volt. Ez a *panoszkon* típusú hajóhoz hasonló volt, csak ennél páncélborítást erősítettek az egész hajótest tetejére, amit elrettentésül vastüskékkel egészítettek ki. A *kobuszkon* 24 ágyúval volt felszerelve, és löállásokat alakítottak ki az orron és a taton is, ezzel elképesztő tűzerővel látva el a hajót. Az orron lévő sárkányfejből kénes füstöt eregettek, aminek célja a hajó álcázása és az ellenség elrettentése volt.

Ezzel szemben a japánok sietve, csupán egy egyszerű inváziós flottát állítottak fel. Több hajót készítettek, de azok meg sem közelítették a koreai színvonalat. Itt is kétféle hajótípust figyelhetünk meg, az emeletes, oldalt lőrésekkel ellátott *atakebunét* és a *szekibunét*. Az *atakebune* legénysége 170 fő, a *szekibunének* 80 fő volt. Jellemző volt mindkettő típusra a V alakú hajótest, a nagy merülés és a nagy ívű fordulatok. A vitorlák négyszögletesek voltak, ezért nehézkesen mozogtak, manővereztek kedvezőtlen széljárásnál, ezért evezőkkel is ellátták azokat. A hajótesteket könnyű cédrusdeszkákból

állították össze, majd állati irhakkal fedték be. Vasszegek tartották össze, amik rozsdásodtak, így az akár szét is eshetett. Hajónként csak egy-két, maximum három ágyú lehetett, ezért a taktika az ellenséges hajó folyamatos *teppo* tűz alatt tartása, majd megcsáklyázásával fedélzetharc kibontakoztatása, ahol közelharccal próbálták megsemmisíteni az ellenséges legénységet.⁷⁹

A szacsoni tengeri csatára 1592. május 29.-én került sor. A koreai flotta Li admirális vezetésével azzal próbálta gyengíteni és lassítani a szárazföldi előretörését a japán csapatoknak, hogy a tengeri utánpótlási vonalakat támadták, elszigetelve ezzel az

⁷⁹ Devries, Kelly; Dougherty, Martin; Jorgensen, Christer; Mann, Chris; McNab, Chris: Sorsdöntő csaták - melyek megváltoztatták hadviselés arculatát (I. E. 1457-I. SZ. 1991.). Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2009., 114-116. o.

előretolt csapatokat a hátszágtól. A koreai hajók rendkívüli eredményességgel hajtották végre rajtaütéseiket. 1592. május 5.-én Okpó kikötőjében Li admirális és hajói negyvenöt japán hajót, valamint közel négyezer tengerészt küldtek hullámsírba a rajtaütésük során. A Japán Birodalom ekkora veszteségeket már nem tűrve visszavágásra készült, és Szacsonnál egy nagyobb, hetven hajóból álló flotta összevonására került sor, amellyel koreai hajókat akarták megsemmisíteni. Erről tudomást szerezve Li admirális kémeivel felmérte a kikötőt és az ott esetlegesen kialakuló harc során esélyeit. Látva, hogy a part menti sziklafalon felállított ütegekből könnyen megsemmisíthetik hajóit, úgy döntött kicsalogatja a japán hajókat a nyílt vizekre, és ott ütközik meg velük. Ezek után színlelt támadást indított, majd - mintha megijedt volna a japán túlerőtől – visszafordult és visszavonulást színlelt. A japán flotta ekkor üldözőbe vette ellensége huszonhat *panaszkonból* és egy *atekabunéből* álló flottáját. Amint a nyílt tengerre értek, Li admirális hirtelen visszafordította hajóit, majd megsemmisítő ágyútűzet zúdított üldözőire. Ezután teknőshajóját a megmaradt hajók közé irányította, ahol az - mivel nem tudták megcsáklázni, a közelébe sem tudtak menni a körben elhelyezett ágyúi miatt, ezen kívül a *teppokkal* meg semmi kárt nem tehettek a páncélzata miatt a hajóban és annak legénységében – napnyugtára, a távolabbról tüzet nyitó *panaszkonok* támogatásával, teljességgel megsemmisítette a japán flottát.⁸⁰

A Szacson közelében lezajlott csata okozta egyszerre a legnagyobb károkat a japán flottának, de ebben az évben még több mint háromszáz hajójukat süllyesztették el a koreaiak. Mivel a tengeri utánpótlást ennyire ellehetetlenítették, a szárazföldi csapatok nem tudtak tovább ellenállni az immár kínai csapatokkal közösen harcoló koreai szárazföldi erőknek és folyamatos visszavonulásra kényszerültek, míg végül 1593-ban az utolsó japán harcos is elhagyta a Koreai-félszigetet, és Hidejosi Kína meghódítására tett kísérlete teljesen kudarcba fulladt.

A XVII. században Tokugava Iejaszu, hogy megszilárdítsa hatalmát, nagy hangsúlyt fektetett az ágyúgyártásra. A nagyobb pusztítás elérésének érdekében, a nagyobb lövedékek kilövésére alkalmas ágyúk készítését támogatta, melyek közül a legnagyobbak az akár 18,75 kilogrammos ágyúgolyók kilövésére is alkalmasak voltak.

⁸⁰ Devries, Kelly; Dougherty, Martin; Jorgensen, Christer; Mann, Chris; McNab, Chris: Sorsdöntő csaták - melyek megváltoztatták hadviselés arculatát (I. E. 1457-I. SZ. 1991.). Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2009., 116-117. o.

Ezek rövid, vaskos, célzásra nem igen alkalmas fegyverek voltak, hasznuk leginkább rendkívüli romboló erejükben rejlett.⁸¹

Csakúgy, mint ahogyan az a *teppók* esetében tapasztalhattuk, az izolacionista politikai berendezkedés alatt egyáltalán nem, vagy csak alig fejlődtek a tűzérési eszközök is. Az egyetlen jelentősebb fejlesztésre az 1840-es években került sor, amikor is már megkezdték a huzagolt csövek előállítását.⁸²

Ezeket a tűzfegyvereket jellemzően az erődítések védelménél és ostrománál használták, aminek következtében megjelenésükkor már a XV. század végén a birodalomban elkezdték a megerősített falakkal rendelkező, nehezebben bevehető várakat építeni. Ezeket a várkastélyokat már két egymástól távol álló várfallal építették meg: a belső várfal a külsőtől a korban legmesszebbre ágyú lövéstávolságán egy kicsivel messzebb volt.⁸³

Hogy a japán hadviselését és annak fejlődésének mikéntjét teljes egészében megértsük, a fegyverek, harcosok típusai és harcászatuk elemzése után, az ideológiai és filozófiai háttérük megismerésére van szükség.

⁸¹ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 191-193. o.

⁸² Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 199. o.

⁸³ Turnbull, Stephen: Japanese Castles 1540-1640. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2003.
Turnbull, Stephen: Japanese Fortified Temples and Monastries AD 710-1602. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2005.

Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 187-188. o.

Oda Nobunaga 1569-ben hetven nap alatt építtette fel hét-nyolc méter magas, hat-nyolc öl széles falakkal és három nagy, kővel megerősített kapuval rendelkező Nidzsó-i várát. Mivel a környéken nem állt rendelkezésre egy ilyen hatalmas vár megépítéséhez szükséges mennyiségű kő, Nobunaga katonáival leromboltatta a közelben lévő buddhista szentélyek szobrait, hogy ezt biztosítsa.

V. Fejezet

A szamuráj életstílus kulturális és ideológiai háttere

A szamuráj harcosok csakúgy, mint a japán nép többi tagja vezetőik felé lojálisak, és a halálig hűségesek voltak, az intézményeket, és törvényeket tiszteletben tartották, azokat soha meg nem kérdőjelezték. Legfontosabb feladatuk a „harcos kötelessége” volt, akár életük árán is teljesítve ezt. Halált megvető bátorságuk, harchoz való hozzáállásuk és a feltétlen, holtig tartó hűségük a konfucianizmus által tanított gyermeki tiszteletre, valamint a harcosok hitére, miszerint leendő életükben megjutalmazza földi tetteiket (karma), vezethető vissza. Ezek a szamurájok mélyen vallásos emberek voltak. Ezt az eszményképet, mint ahogy semmilyen más nemzetnél, úgy itt sem lehet általánosítani, természetesen az alantasság, az árulás, felesleges kegyetlenkedés, gonoszság és hit-szegés vonásai is fellelhetőek voltak a korban.

A napjainkban is közismert szamuráj eszménykép az Edo-kor alatt alakult ki, amikor a birodalom területein béke honolt és a háborúban sosem járt, entellektüel harcosok állították be magukat és elődeiket ilyennek.⁸⁴

A busidó

A szamuráj rendet nem az életmód, a rang, vagy a birtokolt földterületek nagysága tartotta össze, hanem egy közös „lovagi” eszmény. A kiváló, lovagias harcossá válás volt minden szamuráj életének célja. Az ehhez vezető hosszú és fáradságos utat nevezték a „harcos útjának”, a *busidónak*, mely a szamurájok életvitelének vezérfonalául szolgáló erkölcsi normák összessége.

⁸⁴ Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974., 210-213. o.

A három alapvető erény fontossági sorrendben a **hűség**, a **kötelességtudat** és a **bátorság**. A **hűség** a legtöbbször becsült szamuráj erény, melynek akár életük árán való megtartása, a szamurájok számára a legfontosabb volt.

A második alapvető szamuráj erény a **kötelességtudat**, melynek egyik fontos sarokköve a *busidó* elvek által irányított önnevelés. Ennek három legfontosabb követelménye az *őszinteség* – a hazugság tilalma, rágalmozás, és hamis cselekedetektől való tartózkodás –, az *igénytelenség* – földi javak, pénz, birtok, és egyéb hívságok megvetése –, és a *tiszteletadás* – hallgatagság, öröm és fájdalom eltitkolása, szerénység, illemszabályok szerinti viselkedés. A *busidó* elveken túl a társadalmi érintkezésekre is vonatkozott a kötelességtudat erénye. Udvarias viselkedés mindenkivel szemben, tiszteletadás az idősebbeknek és az előjáróknak, nagylelkűség az elnyomottakkal és a betegekkel, együttérzés, és fontos volt az ellenség tisztelete is.

A harmadik alaperény a **bátorság**, mely szerint a szamurájnak állhatatosnak kell lennie, harcban és döntéseiben egyaránt, az mellett kitartania, és helyesen cselekednie, még ha az életébe kerül is. A *busidó* bármikor élete feláldozását követelhetette a szamurájtól, így az csak akkor volt igazán méltó címére, ha életét nem is tartotta semmi-⁸⁵re.

A harcosok nevelése

Erre a gondolkodásmódra épp úgy, mint a megterhelő fizikai kihívásokra a harcosokat a szamuráj nevelés készítette fel. Ez már kis korban elkezdődött, a szülők hősookról regéltek, vágyat ébresztve a gyermekben, hogy ő is nagy harcosná váljon. A kisgyermektől elvárták, hogy uralkodjon teste és lelke, így fájdalmai, és érzései felett egyaránt. A nevelés szigorú és mégis szeretetteljes volt. A fiúkat számos környezeti viszontagságnak is kitették, valamint félelmüket is le kellett győzniük, így olykor temetőben, vagy kivégzett emberek, hulláival összezárva kellett éjszakázniuk. Amikor a fiú öt éves lett, írni és olvasni tanult a közeli kolostorban, és ott elkezdték fegyveres kiképzését is. Megtanították úszni, lovagolni, jártassá tették a *dzsiu-dzsicuban*, a pusztakezes

⁸⁵ Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993., 20-21. o.

J Bryant, Anthony; McBride Angus: Samurai weapons, armour, tactics 1550-1600. Osprey Publishing Ltd., London, 1994.

harc művészetében is. Később nyilazni, dárdát hajítani, és a vívás művészetének gyakorlására is megtanították. Ez a kiképzés a fiú tizenöt éves koráig tartott, ekkor vállhatott a szamuráj rend tagjává, amennyiben a kiképzés elérte célját és magabiztos, hűvös, rendíthetetlen, művelt harcos vált belőle. Ezt követően sor került a *genpukura*, az avatási szertartásra, melynek során a harcos gyermekkori nevét végleges névvel cserélték le, leborotválták feje tetejét, haját jellegzetes szamuráj farkocsba kötötték. Ezután megkapta az új méltóságát jelző tárgyakat a hosszú és rövid kardot, a hétköznapi lakksapkáját, az *ebosit* és az ünnepi csúcsos kalapját. Az állam ügyeinek irányításához egyaránt szükséges volt, hogy a harcos rendelkezzen katonai erénnyel (nyíllövészet, lovaglás és stratégia) és az ecset erényével (zene és a költészet művészete) is. Ennek elérése érdekében a nagyobb családok fiait külön erre a célra létrehozott nevelő intézményekbe írtatták be.⁸⁶

Mivel a *daisó* jelképezte a harcosnak a szamuráj kaszthoz való tartozását, maga a szamuráj személyes becsületének és méltóságának megtestesítőjét látta benne. Ezért rendkívül fontos volt számukra, hogy azokkal megfelelően tudjanak bánni. A kardokkal való küzdésre a szamurájokat a *ken-dzsucu* készítette föl. Ezt a kardforgató művészetet külön iskolákban oktatták. A lényeg a villámgyors támadás, hidegvérű viselkedés, és a pontos találatok bevitele volt az erőteljes vagdalkozásokkal szemben. Az oktatás az alap harci testtartás, és az alapvágások elsajátításától, egészen a kétkezes harcig felkészítette a szamurájokat, amikor is már a *tacsival* és a tantóval egyszerre küzdöttek, akár több ellenséges harcos ellen.⁸⁷

Különböző ideológiák hatásai a szamurájok életére

⁸⁶ Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993., 21-23. o.

J Bryant, Anthony; McBride Angus: Samurai weapons, armour, tactics 1550-1600. Osprey Publishing Ltd., London, 1994.

⁸⁷ Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993., 28-29. o.

J Bryant, Anthony; McBride Angus: Samurai weapons, armour, tactics 1550-1600. Osprey Publishing Ltd., London, 1994.

Myamoto Mushami (1584–1645) az Öt gyűrű könyve című művében a háború művészetéről, mint a japán kultúra szerves részéről írt. A japán nyelvben a *shi* szó, amit a szamuráj lovagokra használtak egyszerre jelent tudóst és harcost is. Mushami szerint a XVII. századra már minden művészet elüzletisedett, így a harc művészete is, és a csak magamutogató kardforgatók által művelt művészete a háborúnak, csupán maguk megsebzésének forrása. Könyvében a harcosokat ácsokhoz hasonlítja, melyet arra akart utalni, hogy a harcosnak csakúgy, mint az ács mesterek tanítványainak először az általuk használt eszközöket kell megismerniük, hogy mesterekké válhassanak. Tehát rendkívül fontos a szamurájok esetében saját eszközeiknek gyakorlati ismerete.⁸⁸

Takuan zen mester (1573-1645) szerint a harcosnak olyannak kell lennie, mint egy tükörnek: tisztának, és üresnek, és mégis mindent meg tudjon tenni, amit kell. Ki kell tisztítani elméjét és nem a tanultakra koncentrálni, csupán ösztönből cselekedni. Ha ez sikerül neki, akkor lesz rajta az Úton (zen útján).

Egy zen mondás szerint: a kard mely megöl, az a kard, mely életet ad. Ennek megértésében segítségünkre van a konfucianista filozófiában egy vezérelv, mely ki mondja, hogy meg kell ölni egy zsarnokot, ha így az elnyomástól mentünk meg sokakat. Ez a gondolatmenet azonban nem jelenik meg a japán gondolkodásmódban, de még a szamurájokéban sem, akik pedig ezzel érvényt szerezhettek volna politikai és szakmai tudásuk gyakorlására a régi arisztokrata réteggel szemben. Nem úgy Kínában, ahol számos forradalom tört ki ennek a doktrínának az indíttatására. Ez a két birodalom közötti nézetbeli eltérés a különböző politikai filozófiákra vezethető vissza.⁸⁹

Japánban a legtöbb katonai stratégiát a kínaiaktól vették át, melyek az ismeretlen szerzőtől származó Harminchat stratégia című műben lettek összegezve. A könyv számos viselkedési alapelvet ír le háború esetén, melyek rövid, mnemonikus mondatokba ágyazva jelennek meg a műben, és melyekből számos kínai közmondás is keletkezett. Ezek zöme a ravasz harcászati és hadászati mozdulatok, cselek alkalmazásáról, az ellenség megtévesztéséről, érzelmi befolyásolásáról, vagy közvetett módon történő pusztításáról szólnak. Szemléltetésképp az alábbiakban felsorolunk ezekből egy-két jellemző példát. Ilyenek például: „*Végy kölcsön egy kardot, hogy megölhess egy másikat.*”, más szóval használd szövetségeseid erőit. „*Rejtsd el egy mosoly mögé kardod.*”,

⁸⁸ Cleary, Thomas: The Japanese Art of War. Shambhala Publications, Boston, 1992., 20-38. o.

⁸⁹ Kasulis, Thomas P.: Japanese philosophy - *Routledge Encyclopedia of Philosophy*.

<http://www.rep.routledge.com/article/G100SECT6> (letöltés ideje: 2012-11-01)

Cleary, Thomas: The Japanese Art of War. Shambhala Publications, Boston, 1992., 39-85. o.

vagyis nyerd el ellenségeid bizalmát, hogy titokban tudj ellenük erőket mozgósítani. „*Sötétben lépd át az ösvényt.*”, vagyis hozz létre hamis frontot, majd azzal lekötve az ellenség csapatait, egy másik oldalról támadd meg őket. „*Üsd a füvet, hogy előbújjanak a kígyók.*”, vagyis ha nem ismered az ellenséget, akkor apró mozdulatokkal zavarj, és a válaszreakcióiból ismerd meg erejét, képességét, és tulajdonságait. „*Vedd ki a tűzfát a kanna alól.*”, vagyis ha nem tudod harctevékenységekben legyőzni ellenfeledet, akkor ásd alá az ellátását vagy a morálját. „*Hogy legyőzd a csapatokat, le kell győznöd a királyt.*”, vagyis mindig a központi vezetést kell támadni. A japán hadvezérek általában az ebben a könyvben megfogalmazott stratégiákat és taktikákat alkalmazták.⁹⁰

A japán szigetvilág története során a politikai és a vallási élet szorosan összekapcsolódik. A birodalom területén zen filozófia tanai együtt váltak elterjedtté a katonai központi irányítással, és a szamurájok nagy tiszteletben tartották ezeket. Mindez azért alakulhatott így, mivel az első *sógunok*, a minamotók, hogy biztosítsák a szamuráj rend tiszteletét és törvényességüket, mint világi vezetők, nagy erővel támogatták a zen tanainak elterjedését. Így a japán történelem során a zen és katonai erők folytonosan kölcsönös hatással voltak egymásra és közös hatást fejtettek ki a politikai és a kulturális életre egyaránt. A Kínából származó zen tanításaival hozta még a neokonfucianizmus tanait is. Japánban a neokonfucianizmust a korai zen mesterek használták, hogy tanításaival az emberi értékeket elterjessék az új harcos elit réteg tagjai között.⁹¹

A második *sógunátus* a zent már csak a városi kultúra fejlesztésében használta. A zen mesterek oktatták a nagy szamuráj harcosokat a fővárosban. A XVI. századra a zen spirituális oldala halottá vált, csupán az oktatásban és a politikában maradt fenn, ettől kezdve csupán kulturális hatásairól beszélhetünk.

A zen erőteljesen jelent meg a szamuráj gondolkodásmódban. A tanokat követő szamuráj spontán eredményességgel cselekszik hezitálás, kétség vagy félelem nélkül bármilyen körülmények között. A szamuráj zen mesterek próbálták előrelátni a történeteket, hogy saját sorsuk alakítói lehessenek. A híres kardforgató mester, Yagyū, aki egyben a zen mestere is volt, tanítványait arra tanította, hogyan tisztítsák meg elméjüket és hogyan lássanak a szívükkel annak érdekében, hogy előre tudjuk látni az ellenség következő lépéseit.⁹²

⁹⁰Praszkovja. 36 II - 36 Hadicsel, <http://harminchadicsel.blogspot.hu/> (letöltés ideje: 2012-10-21)

Cleary, Thomas: The Japanese Art of War. Shambhala Publications, Boston, 1992., 86-91. o.

⁹¹J Bryant, Anthony; McBride Angus: Samurai weapons, armour, tactics 1550-1600. Osprey Publishing Ltd., London, 1994.

⁹²Cleary, Thomas: The Japanese Art of War. Shambhala Publications, Boston, 1992., 12-19. o.

Mindent egybevetve mondhatjuk azt, hogy az átlagos szamuráj harcosok életére főleg a *busi* tanai voltak hatással, melyek jelentősen befolyásolták életstílusukat viszont kevésbé foglalkoztak a különböző filozófiai tanokkal. Viszont a korábban leírtak alapján ezek. A *busidó* nem egy írott, változatlan törvénykönyv, hanem egy folyamatosan változó, a külső filozófiai hatásokat magába beépítő, íratlan, a viselkedést szabályozó kódex volt. Ennek köszönhetően a zent és a neokonfucianizmust egyaránt beépítette tanaiba a történelem során. Így a *busidó* egybegyűjtve japán összes filozófiai irányzatát, „a harcos útjaként” jelentősen megkönnyítette a kevésbé művelt harcosok számára azok követését.

Befejezés

A több, mint három évszázados elszigetelődés alatt a nyugati civilizáció jelentős fejlődésen ment keresztül, és a XIX. századra a japán birodalom lassan nem engedhette meg magának az izolacionista politikát, mivel az a világkereskedelmi és a globális politikai érdekekkel szemben állt.

Mint ahogy azt már korábban is említettük, az amerikai és európai térségben - mivel jelentős gazdasági érdekeltségei voltak a kelet-ázsiai régióban - a XIX. századra egyre inkább nőtt az igény a japán birodalom bevonására a világkereskedelemben. A kikötők megnyitására azért volt szükségük, hogy a távoli régióban kereskedő hajóik fel tudják tölteni elhasznált készleteiket.⁹³ Ennek elérése érdekében a nagy hatalmak folyamatosan kérelmeket, esetenként fenyegetéseket küldtek a *bakufu* kormánzatnak, hogy hajóik használhassák a birodalom kikötő állomásait.⁹⁴ Ennek ellenére a japán birodalom ragaszkodva Tokugava Iejaszu izolacionista politikájához, nem volt hajlandó a követeléseknek eleget tenni.⁹⁵

Megelégtelve a békésebb politikai eszközök sikertelenségét, az amerikai „fekete hajók” kapitánya, Matthew Perry, miután az USA az 1853-as ultimátumára a *bakufu* nem adott választ, 1854-ben hét hadihajójával megnyitatta Simoda és Hakodate kikötőit, valamint engedélyeztette az amerikai hajók kikötését. Még ebben az évben a japán birodalom kénytelen volt megnyitni Nagaszakit is, nem csak az USA hajói, de a brit birodalom, Hollandia és Oroszország hajói előtt is. 1858-ban a nyomás hatására a *bakufu* saját maga számára előnytelen kereskedelmi szerződéseket írt alá a nyugati nagyhatalmakkal, melyek számos más kikötők megnyitására is kötelezték. Miután a japán birodalom kénytelen volt bekapcsolódni a világ kereskedelmi rendszerébe, a nyu-

⁹³ Természetesen nem kimondott, mégis nyilvánvaló szándékuk volt az is, hogy a még érintetlen japán területeket piacként, saját gazdasági érdekeiknek megfelelően használhassák.

⁹⁴ Részlet II. Vilmos, holland király 1844. február 15.-én írt leveléből:

„... Mióta a gőzhajót megalkották, egymástól távol eső országok is olyanak lettek, mintha közel lennének egymáshoz. Ezekben az időkben, amikor az emberek jó kapcsolatot létesítenek egymással, nem volna tetsző a nép szemében, ha az ország önmagába zárkóznék, és nem barátkozhatnának más országokkal. ... Ezért tisztelettel tanácsolom Felségednek, hogy ha nem kívánja, hogy jelenleg boldog országa háborúskodás miatt romba dőljön, enyhítsen az idegeneket sújtó tilalom törvényén. Ezt a tanácsot természetesen őszinte jó szándékomból teszem, s nem azért, hogy saját országomnak hasznot húzzak belőle. ...”

⁹⁵ Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 245-247. o.

gati árucikkek megnövekedett importja jelentős visszaesést okozott Japán hazai termelésében, és bizonyos cikkek nagyméretű exportálás a hazai piacokon áruhiányt okozott, mely az árak radikális növekedését vonta maga után. Ezek a tendenciák a birodalom területén általános elégedetlenséghez vezettek, és a nép ellenszenvét váltották ki a politikai vezetéssel szemben. Számos terület állt ellen az idegen "betörésnek", és mind a kereskedő hajók,⁹⁶ és mind a *bakufu* ellen harcokat folytattak. A lázadók jelmondata a *szónnó dzsói*, azaz a „tiszteld a *tennót*, üzd ki az ellenséget” volt. Miután az idegenek ellen irányuló támadásaikat megtorolták, a lázadó területek - Csósú-han⁹⁷ és Szacuma-han - belátták a külföldiek erőfölényét. Ezek után ez a két vezető *han* közös megállapodást kötött a *bakufu* megdöntésére. 1866-ban a *bakufu*, hogy védje hatalmát a két *han* szövetségétől, hatmillió dolláros kölcsönt vett fel a franciáktól, hogy saját szárazföldi csapatait fel tudja fegyverezni, és hogy hadihajók építésébe tudjon kezdeni. A két lázadó *han* pedig miután belátta, hogy legyőzni nem tudja, legalább hasznot húzva az idegenekből ugyanezt tette az angolokkal. A *bakufu* belátva helyzetének reménytelenségét 1867. október 25-én átadta a hatalmat az udvarnak, amely rögtön kormányzati restaurációt rendelt el. Ennek a modernizálásnak az ideje alatt a *tennó* Meidzsinek hívták, akiről elnevezték Meidzsi-restaurációnak.⁹⁸

Az újonnan megalakult Meidzsi-kormány egyre inkább ellenőrzése alá vonta a *daimjókat*, és végül 1872-ben az egész szamuráj rendet megszüntette. A megfelelő mennyiségű kötvénnyel rendelkező szamurájok képesek voltak életüket újjászervezni és más foglalkozásokba kezdeni, de a harcos kaszt jelentős része képtelen volt az átállásra, és a régi rendszert kívánta visszaállítani. Mindezek hatására kisebb-nagyobb lázadások söpörtek végig a birodalom területén, melyek közül az utolsó jelentős és leginkább említésre méltó, a Saigo Takamori által vezetett felkelés volt.⁹⁹

⁹⁶ 1863-ban Csósú-han a Simonoszeki szorosnál az idegen kereskedő hajókra lövetett, amelyek eredményeképp az egyesített angol-francia-amerikai-holland flotta támadást indított az ottaniak ellen, ezzel súlyos károkat okozva.

⁹⁷ A *han* az Edó-kori *daimjók* felségterülete.

⁹⁸ Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989., 247- 257. o.

Keegan, John: A hadviselés története. Corvina Kiadó, Szekszárd, 2002., 54. o.

⁹⁹ Edward Zwick nagysikerű 2003-as filmje, Az utolsó szamuráj is ezeket a történelmi eseményeket dolgozza fel.

Flower, Alan. The Satsuma Rebellion and the Battle of Shiroshima: The true story of the real Last Samurai, <http://historyandthesockmerchant.blogspot.hu/2010/11/satsuma-rebellion-and-battle-of.html> (letöltés ideje: 2012-10-22)

A lázadásra 1877-ben, Kjúsú szigetén került sor. Sagio húszezer fős serege rendkívül szedett-vedett volt: a fegyverzet nem volt egységesítve, a megfelelő utánpótlást nem tudták biztosítani és a hetvenezer főt számláló császári csapatokhoz viszonyítva mind felszerelésben, mind létszámban jelentős hátránnyal bírtak. Mindazok ellenére, támadást indítottak Kumamoto vára ellen, melynek ostromát ötvenöt nap után feladták. Ezt követően az ellenállás folytatódott, kisebb-nagyobb csatákra került sor, miközben a lázadó seregek lassan felmorzsolódtak. A végső csatára Shirojamánál került sor, ahol a már mintegy négyszáz főre zsugorodott sereg, miután lőszerkészleteik elfogytak, kardot rántva neki rontottak az ekkor harmincezer fős császári seregnek. Mivel azok nem számítottak efféle támadásra, a meglepetés erejével támadó, a kardforgatásban jártas szamurájok elérve a rendezett alakzatokat, azokban hatalmas pusztítást tudtak véghezvinni. A csatát persze nem nyerhették meg, és mikor Saigo látta a vég közeledtét, *seppukut* hajtott végre, megmaradt maroknyi csapata pedig végső rohamra indult. A csatában az utolsó lázadó szamurájok is meghaltak. Az elveiért dicsőséges halált halt, a régi rendet visszaállítani kívánó rendkívüli harcost, Saigo Takamorit tartják az utolsó igazi szamurájnak.¹⁰⁰

Az ezt követő időszakban egészen a II. világháborúig a harcos szamuráj szellemiség tovább élt a nemzet legnagyobb részében, és az Istenüktől származtatott császári vezetés alatt magukat legyőzhetetleneknek vélték. Ez a felsőbbrendű hozzáállás a II. világháború után tört meg, amikor is a birodalomért sok esetben akár az életüket is feláldozó japán katonák mégis vereséget szenvedtek a szövetségesekkel szemben. A háború után a szamuráj identitás egyre inkább elhalványult a japán nép tagjaiban és mára már csak hagyományőrző csoportok ápolják a szamuráj kultúrát, de még ez sem hasonlítható az igazi japán harcos életmódjához és hitvallásához. Legtöbbjük csupán ünnepekkor vagy rendezvények alkalmával ölti magára páncélját, majd aztán visszatér teljesen átlagos, hétköznapi életéhez.

Véleményünk szerint a szamuráj eszmeiség mégis felfedezhető a japán társadalom egészében, hiszen miután megnyitották határaikat több évszázados lemaradásukat pár évtized alatt behozva felzárkóztak a nyugati országokhoz. Mindez csak is azért alakulhatott ki, mivel a japán nép ösztönös hűsége és tisztelete a vezetőik, valamint feltétlen odaadásuk a "küldetésük" iránt minden embert páratlan munkaerővé tett. A *busido* szellemiség értékei, melyek egykor a szamuráj kasztot határozták meg, a XX., XXI.

¹⁰⁰ Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010., 206-208. o.

századi japán társadalom számára is követendőek voltak.¹⁰¹ És mindennek köszönhetően, Japán mára már a világ legmodernebb iparával rendelkező gazdasági nagyhatalmává vált.

¹⁰¹ Hasonló jelenség figyelhető meg Svájc és Németország esetében is, ahol a rájuk jellemző germán mentalitás, a pontosság és a precizitás kulcs szerepet játszott rendkívül szilárd gazdaságuk kialakításában.

Felhasznált irodalom:

Nyomtatott források:

Bryant, Anthony: Early Samurai AD 200-1500 - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 1991.

Bryant, Anthony: The Samurai - Elit Series. Osprey Publishing Ltd., London, 1989.

Cleary, Thomas: The Japanise Art of War. Shambhala Publications, Boston, 1992.

Conlan, Thomas D.: Szamurájok - Fegyverek és harci technikák 1200-1877. Ventus Libro Kiadó, Budapest, 2010.

Frédéric, Louis: Japán hétköznapijai a szamurájok korában 1185-1603. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1974.

J Bryant, Anthony; McBride Angus: Samurai weapons, armour, tactics 1550-1600. Osprey Publishing Ltd., London, 1994.

Maszanori, Jamadzsi: Japán – Történelem és hagyományok. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1989.

Tarnowski, Wolfgang: Szamurájok a Távol-Kelet lovagjai. Tessloff és Babilon Kiadó, Budapest, 1993.

Turnbull, Stephen: Ashigaru 1467-1649. Osprey Publications, Oxford, 2001.

Turnbull, Stephen: Genghis Khan & the Mongol Conquest. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2003.

Turnbull, Stephen: Japanese Castles 1540-1640. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2003.

Turnbull, Stephen: Japanese Fortified Temples and Monastries AD 710-1602. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2005.

Turnbull, Stephen: Nagashino 1575 - Slaughter at the barricades. Osprey Publishing Ltd., London, 2000.

Turnbull, Stephen: Nindzsa - Japán titokzatos harci kultuszának hiteles története. Zrínyi Kiadó, Budapest, 1992.

Turnbull, Stephen: Samurai armies 1550-1615. Osprey Publishing Ltd., London, 1979.

Turnbull, Stephen: Samurai Commanders (1) 940.1576 - Elite Series. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2005.

Turnbull, Stephen: War in Japan 1467-1615. Osprey Publishing Ltd., Oxford, 2002.

Internetes források:

Encyclopedia Britannica. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/587414/tenno>
(letöltés ideje: 2012-10-06)

Encyclopedia Britannica. Seppuku,
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/535079/seppuku> (letöltés ideje: 2012-10-10)

Mass, Jeffrey P.. Chapter 1: The Kamakura bakufu,
http://histories.cambridge.org/extract?id=chol9780521223546_CHOL9780521223546A003 (letöltés ideje: 2012-10-08)

Feudal Japan: 1185 - 1603. <http://www.facts-about-japan.com/feudal-japan.html> (letöltés ideje: 2012-10-23)

Flower, Alan. The Satsuma Rebellion and the Battle of Shiroyama: The true story of the real Last Samurai, <http://historyandthesockmerchant.blogspot.hu/2010/11/satsuma-rebellion-and-battle-of.html> (letöltés ideje: 2012-10-22)

Hall, John Whitney. Chapter 4: The Muromachi bakufu,
http://histories.cambridge.org/extract?id=chol9780521223546_CHOL9780521223546A006 (letöltés ideje: 2012-10-17)

Hara, Ashley: Samurai: a Japanese History. <http://learn-japanese-software-review.toptenreviews.com/samurai-a-japanese-history.html> (letöltés ideje: 2012-10-27)

<http://forums.blackseastudios.com/showthread.php?t=1852&page=4> (letöltés ideje: 2012-10-22)

<http://medievalreader.wordpress.com/tag/trebuchet/> (letöltés ideje: 2012-10-22)

http://open.salon.com/blog/harry_homeless/2009/07/31/warring_samurai_foreign_barbarians_american_drone_planes (letöltés ideje: 2012-10-22)

<http://www.geishablog.com/2006/10/> (letöltés ideje: 2012-10-22)

Kamakura Period (1192 - 1333). <http://www.japan-guide.com/e/e2133.html> (letöltés ideje: 2012-10-22)

Kasulis, Thomas P.: Japanese philosophy - *Routledge Encyclopedia of Philosophy*.
<http://www.rep.routledge.com/article/G100SECT6> (letöltés ideje: 2012-11-01)

Ledbetter, Nathan H.. The Battle of Nagashino, <http://www.samurai-archives.com/ban.html> (letöltés ideje: 2012-10-20)

Praszkovja. 36 JI - 36 Hadicsel, <http://harminchathadicsel.blogspot.hu/> (letöltés ideje: 2012-10-21)

Social Structure in the 17th to early 19th centuries
<http://www.bookmice.net/darkchilde/japan/jsocial2.html> (letöltés ideje: 2012-10-23)

Szczepanski, Kallie. The Mongol Invasions of Japan in 1274 and 1281,
<http://asianhistory.about.com/od/japan/a/Mongolinvasion.htm> (letöltés ideje: 2012-10-10)

Szczepanski, Kallie: The Four-Tiered Class System of Feudal Japan
<http://asianhistory.about.com/od/japan/p/ShogJapanClass.htm> (letöltés ideje: 2012-10-23)

Szczepanski, Kallie: The History of the Samurai.
<http://asianhistory.about.com/od/warsinasia/p/SamuraiProfile.htm> (letöltés ideje: 2012-10-22)

Vemming, Peter. Reconstructing Medieval Artillery,
<http://www.archaeology.org/online/interviews/vemming/index.html> (letöltés ideje: 2012-10-20)